

Osvícenství a kritika umění **výtvarná kritika a role diváka** **(a její poststrukturalistická** **reflexe)**

Osvícenský dějepis umění: Modernita – sekularizace – pokrok

Znalecké a kritické texty s novým důrazem:

- Systematičnost poznatků v rámci pohledu na celou lidskou civilizaci
- Analytický pohled na umělecká díla a jejich klasifikace a katalogizace
- Historická metoda (kritika pramenů) – kontext historismu (minulost – dějiny civilizace a pokroku – hledání smyslu a poučení)
- Vědecký a teoretický koncept dějin umění – interpretace je základní osnovou psaní o umění

- Nové publikum: nejen umělci, ale i sběratelé a poučené publikum

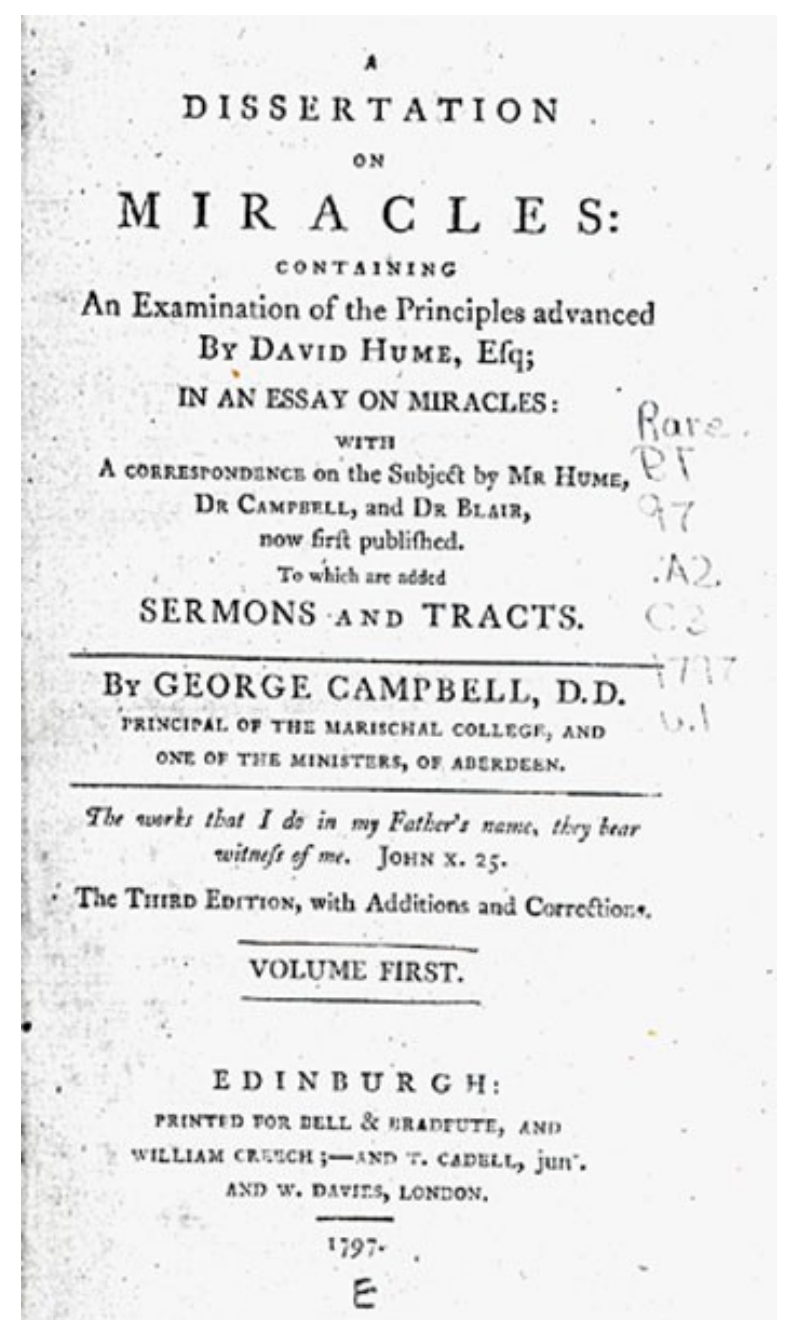
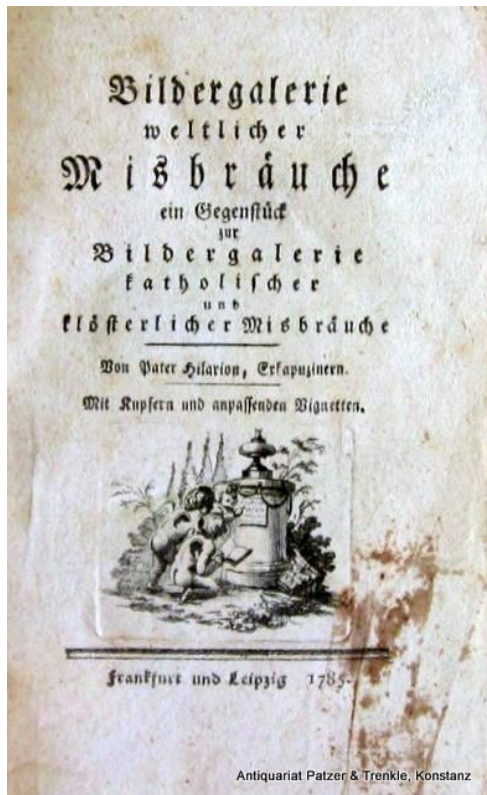
Osvícenství: les lumières, Enlightenment, Aufklärung

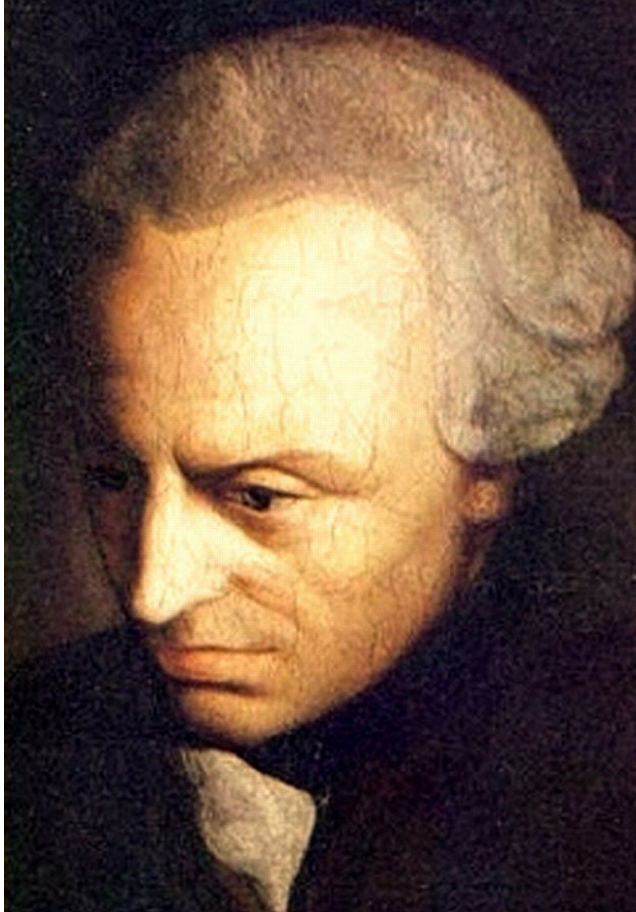
B. L. Prevost, Rozum odhaluje Pravdu,
titulní list *Encyklopédie*, 1772

Joseph Richter, *Bildergalerie weltlicher Misbräuch*, 1785

Immanuel Kant: *sapere aude!* (Odvaž se poznávat)

Berlinische Monatschrift.

1784.

Zwölftes Stük. December.

I.

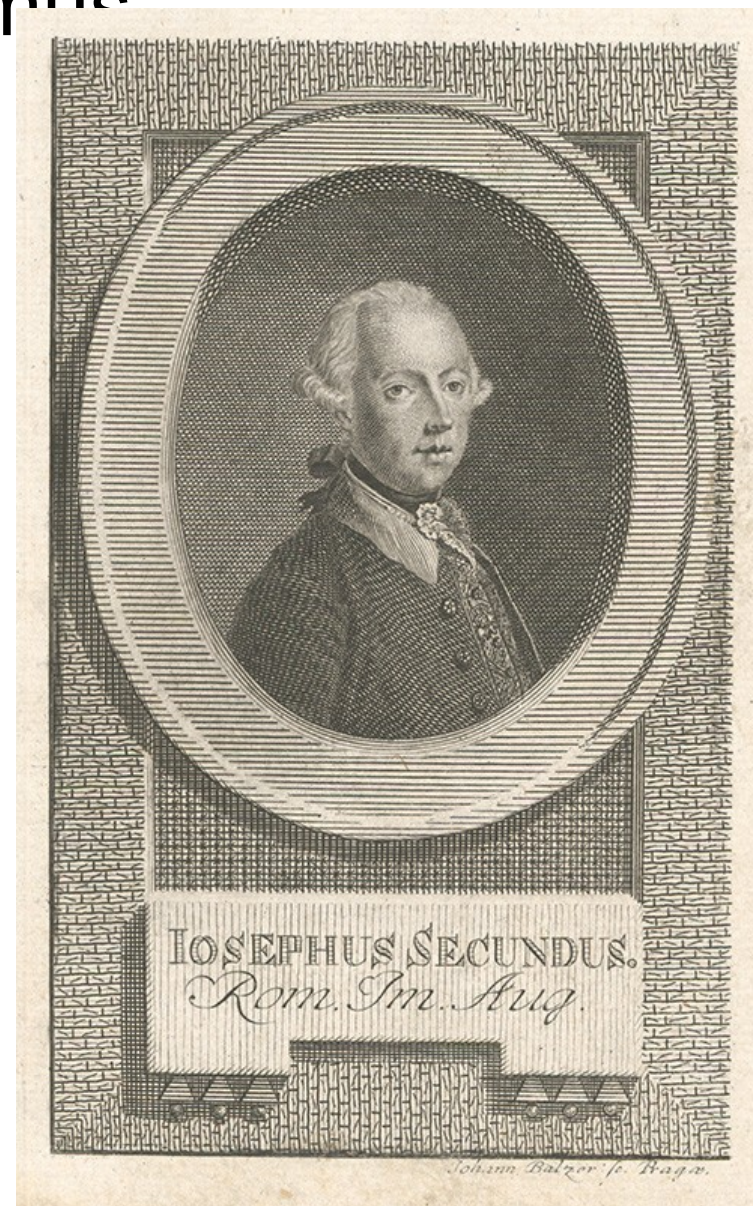
Beantwortung der Frage:

Was ist Aufklärung?

(S. Decemb. 1783. S. 516.)

Aufklärung ist der Ausgang des Menschen aus seiner selbst verschuldeten Unmündigkeit. Unmündigkeit ist das Unvermögen, sich seines Verstandes ohne Leitung eines anderen zu bedienen. Selbstverschuldet ist diese Unmündigkeit, wenn die Ursache derselben nicht am Mangel des Verstandes, sondern der Entschliehung und des Muthes liegt, sich seiner ohne Leitung eines andern zu bedienen. Sapere aude! Habe Muth dich deines eigenen Verstandes zu bedienen! ist also der Wahlspruch der Aufklärung.

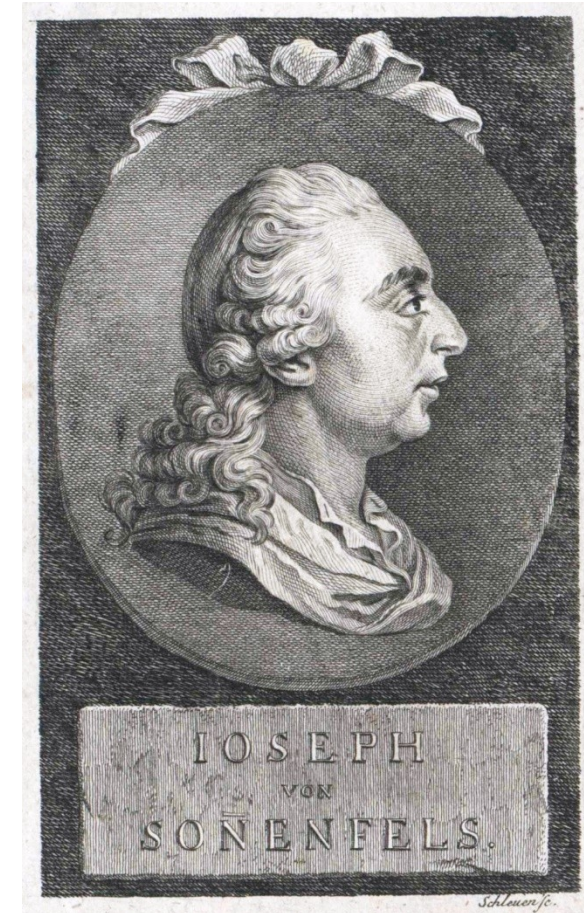
Friedrich II. Pruský – Josef II. - josefinismus

Josef Sonnenfels (1733-1817)

Idea vědeckého přístupu jako záruky zdokonalení práva, hospodářství i kultury (1793):

„Smlouvy mezi národy se dodržují a věrnost a důvěra již nejsou pouhou politickou hrou. Dobyvatel není obdivován a naopak pomníky se stavějí těm, kteří se zasloužili o rozkvět vědy a lidstva. Náboženství se nemísí s pověrou a přesvědčení o své vlastní víře je spojeno se snášenlivostí k jiným vyznáním. Nevolnictví, jež jedná s člověkem jako s živou věcí, se již nalezne sotva kde v Evropě a státní zákony jsou stále vylepšovány. Finančnictví stalo se konečně vědou, zemědělství a obchod jsou vylepšovány, užitá i krásná umění jsou zdokonalována, jsou rozvíjena řemesla a manufaktury a lidské společenství je obohacováno o nové a nespočetné objevy.“

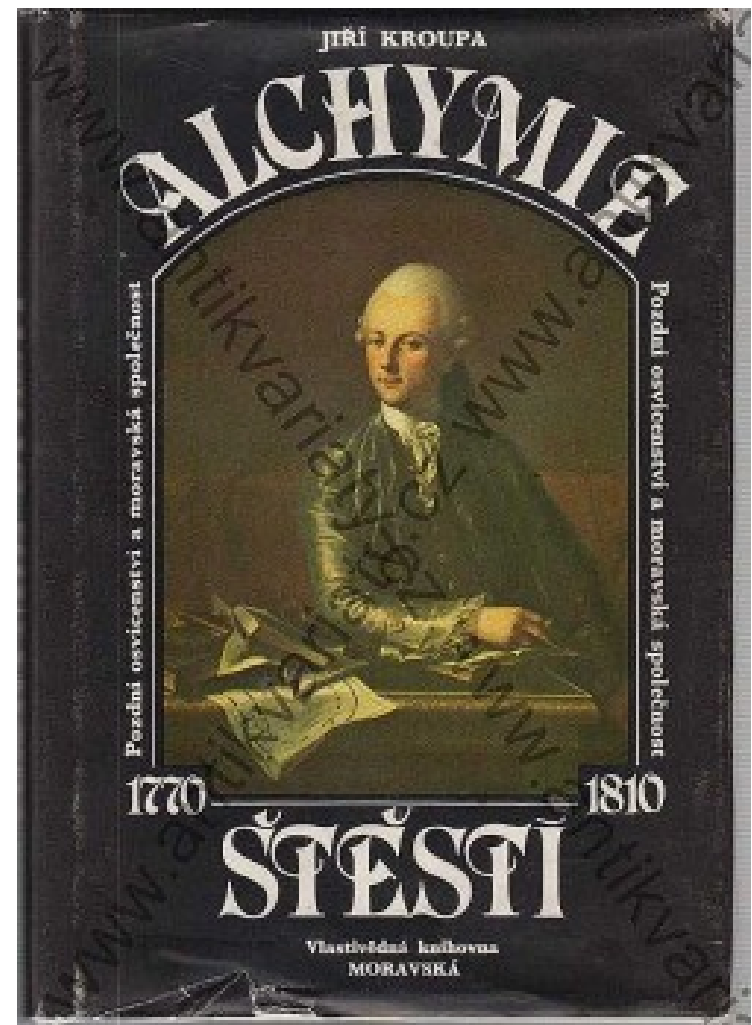
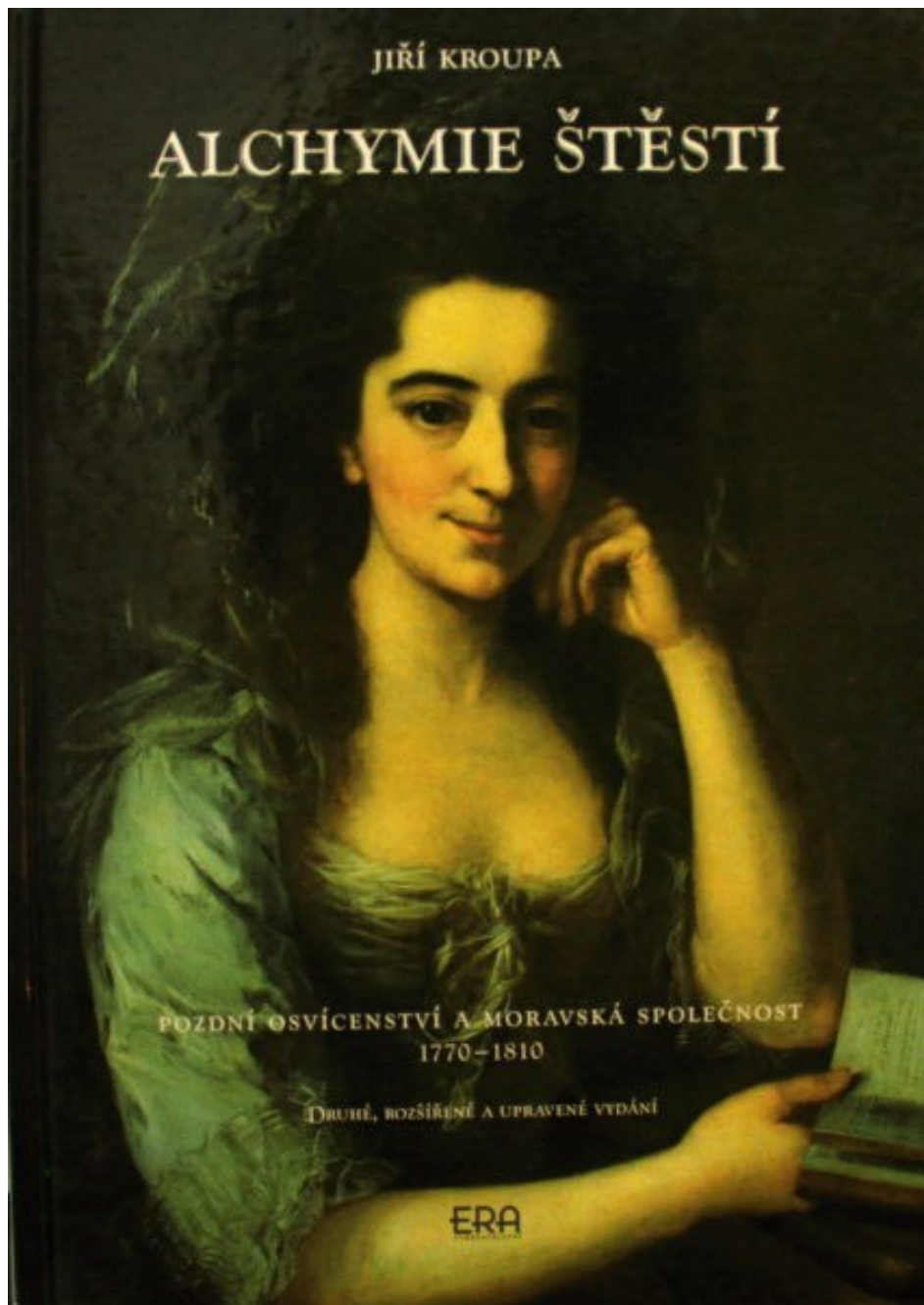

Hrabě Josef Petrasch
Societas eruditorum incognitorum in terris
Austriacis, 1746

Veselíčko – Alois Arnošt Podstatský z Prusinovic-Lichtenstein z Kastelkornu (1723-1794)

Franz Anton Maulbertsch, *Výchova mladého šlechtice*, kol. 1755

Josef Sonnenfels (1733-1817)
Jacob Matthias Schmutzer
(Kupferstecherakademie, Wien)

Andreas Schweigl (1735-1812)

- *Anmerkung der bildendne Künste im Betreff der schonen Gebauden, Malereien und Statuen in Mähren. 1784/1785–1809.*
- *Verzeichniß der Maler, Bildhauer, Steinschneider etc. in Brünn von 1588 – 1800. 1784.*
- *Skizze einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren I., II., III. 1807.*

Jan Petr Cerroni (1753-1826)

- *Skizze einer Geschichte der bildender Künste in Mähren 1 (2), 1807*
- *Verzeichniss von Malern und ihren Arbeiten in verschiedenen Kirchen Mährens und Schlesiens*
- *Historisch-artistische Notizen über Kirchen in Mähren und Schlesien,*
- *Abriss einer Geschichte der bildenden Künste in Mähren*

Idéologie: Anne-Catherine Helvetius, salon v Anteuil

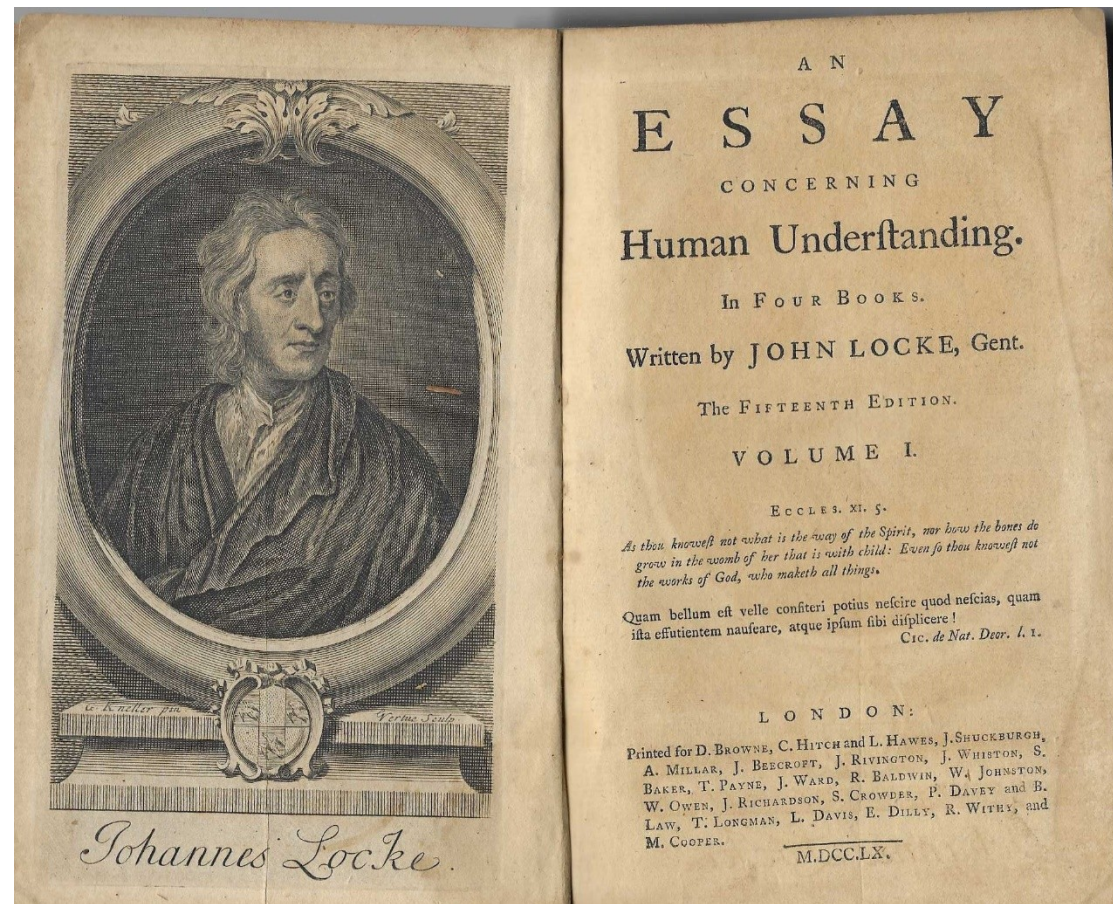

Claude-Adrien Helvétius (1715-1771)

John Locke (1632-1704)

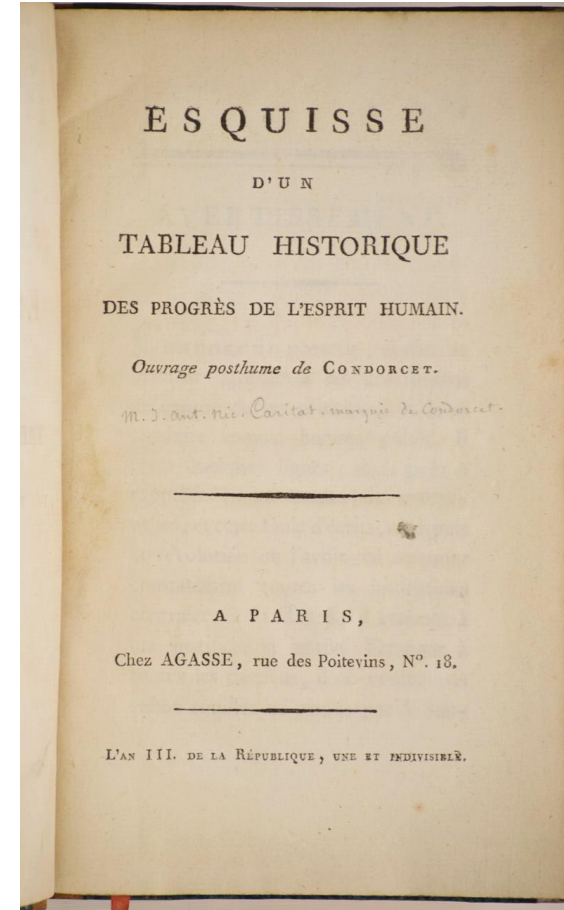

Esej o lidském rozumu (An Essay Concerning Human Understanding, 1690)

„Protože právě rozum povyšuje člověka nad všechny ostatní vnímající bytosti a dává mu nad nimi úplnou převahu a nadvládu, je jistě námětem, který si právě pro svou vznešenost zaslужuje, abychom se jím usilovně zabývali.“

Marie Jean Antoine Nicolas de Caritat, Marquis of Condorcet (1743 –1794) :
Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain

Voltaire (François Marie Arouet 1694–1778): *Essai sur le moeurs et l'esprit des nations*, 1751

ESSAI
SUR
LES MŒURS
ET
L'ESPRIT
DES NATIONS,

ET SUR LES PRINCIPAUX FAITS DE L'HISTOIRE,
DEPUIS CHARLEMAGNE JUSQU'A LOUIS XIII.

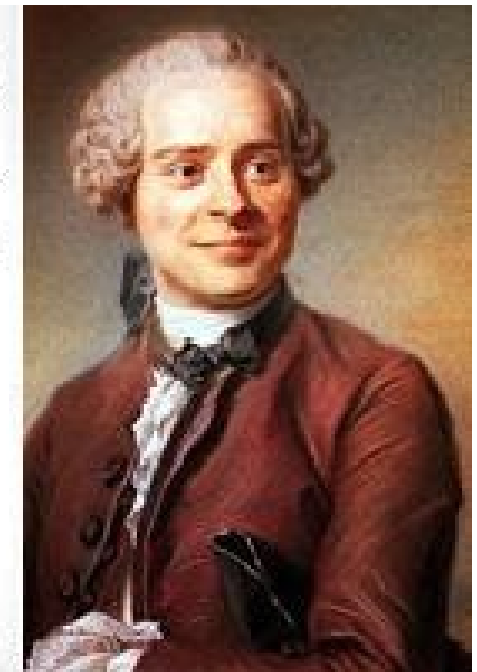
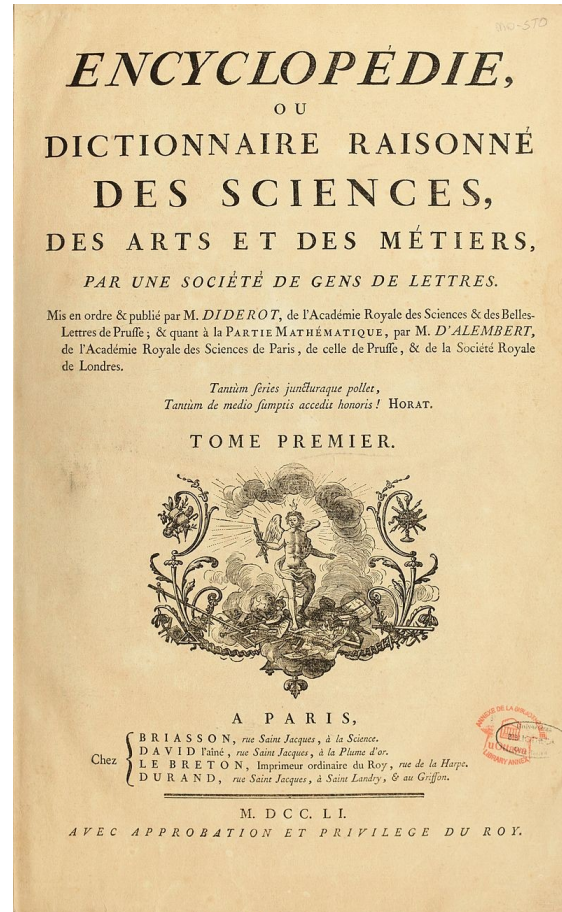
TOME PREMIER.

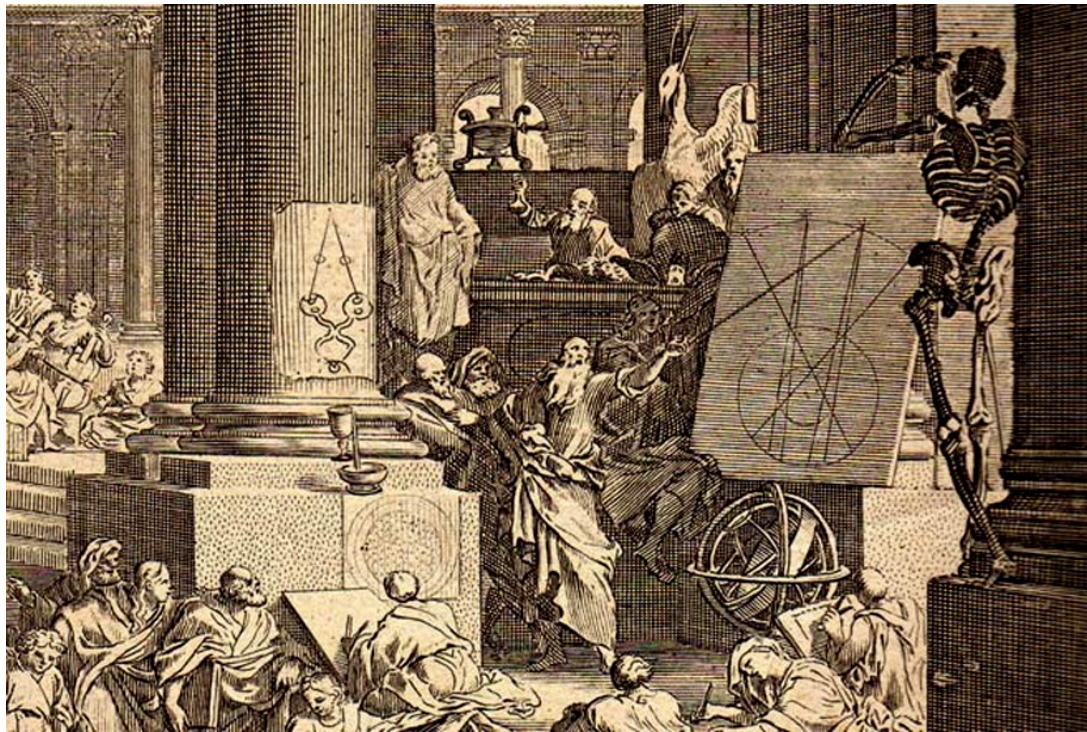
GENEVE,

M. DCC. LXXI.

Denis Diderot – Jean Batiste d’Alambert, *Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonné des science, des artes et des métiers*, od 1751

Ephraim Chamber, Cyclopedia, 1728

CYCLOPÆDIA:
OR, AN
UNIVERSAL DICTIONARY
OF
ARTS and SCIENCES;

CONTAINING
The **DEFINITIONS** of the **TERMS**;
And **ACCOUNTS** of
The **THINGS** signify'd thereby,
In the several **ARTS**,
Both **LIBERAL** and **MECHANICAL**,
And the several **SCIENCES**,
HUMAN and **DIVINE**:
The Figures, Kinds, Properties, Productions, Preparations, and Uses,
of Things **NATURAL** and **ARTIFICIAL**;
The Rise, Progress, and State of Things **ECCLESIASTICAL**,
CIVIL, **MILITARY**, and **COMMERCIAL**:
With the several Systems, Sects, Opinions, &c. among Philosophers, Divines,
Mathematicians, Physicians, Antiquaries, Critics, &c.

*The Whole intended as a Course of Ancient and Modern **LEARNING**.*

Compiled from the best Authors, Dictionaries, Journals, Memoirs,
Transactions, Ephemerides, &c. in several Languages.

In **TWO VOLUMES**.

By **E. CHAMBERS** Gent.

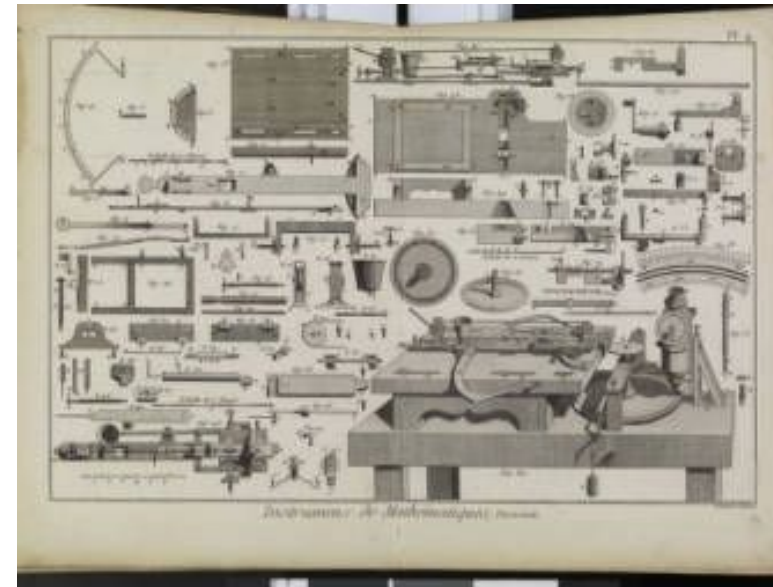
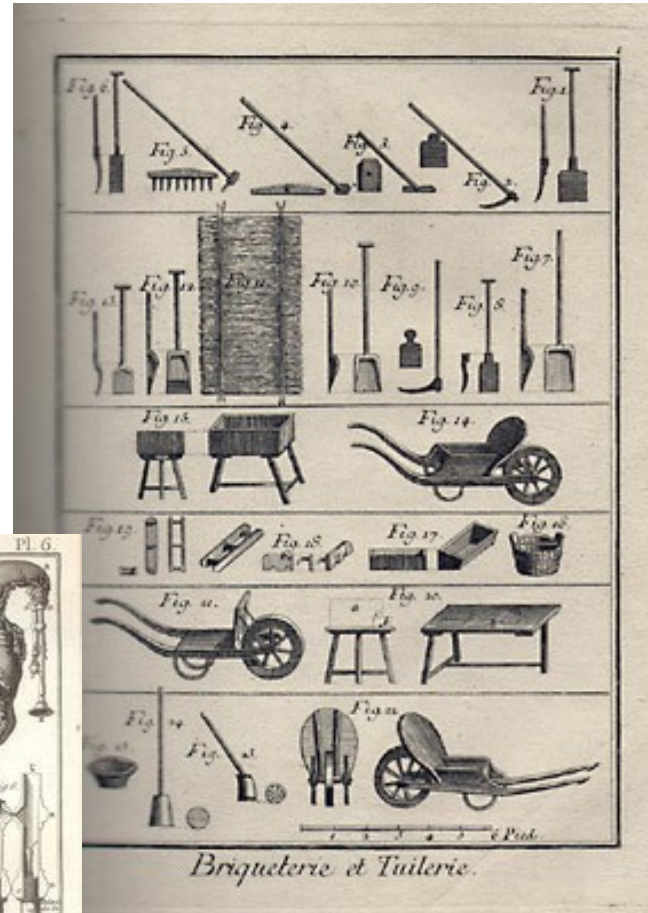
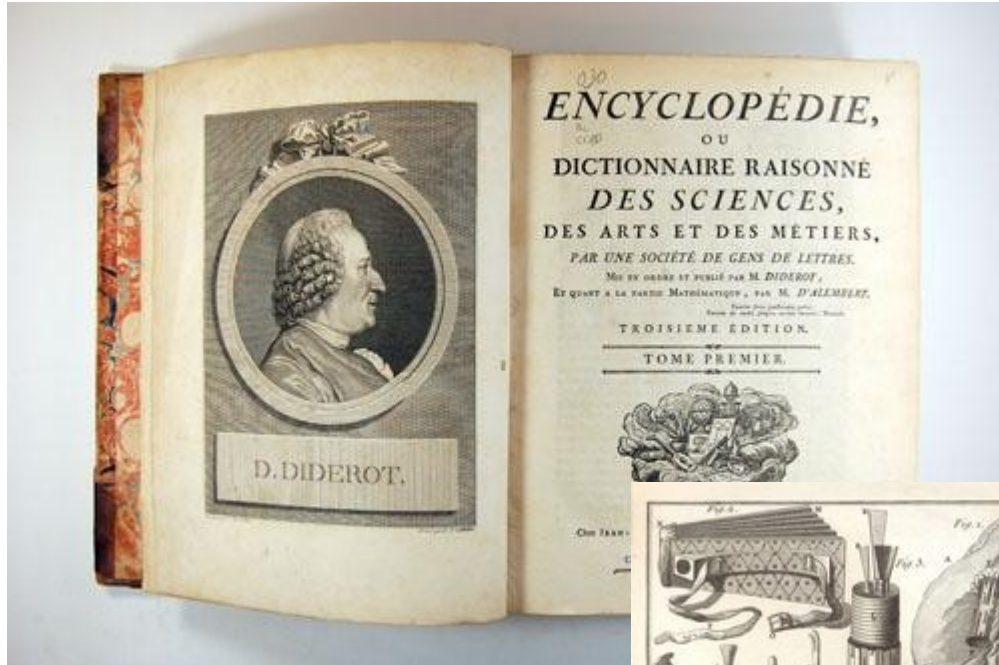
*Floriviva ut spes in salubris omnia laus,
Omnia nos*—**LUCRET.**

VOLUME the FIRST.

L O N D O N :

Printed for James and John Knappes, John Darby, Daniel Midwinter, Arthur Butcherell,
John Storr, Robert Casling, John Penderelton, William and John Innes, John Osborn and Tho:
Longman, Charles Brunsden, John Hulse, Rawns Rookwood, Francis Cole, Aaron Ward,
Edward Sykes, Daniel Brosser, Andrew Johnson, and Thomas Osborn. MDCCLXXVIII.

Denis Diderot – Jean Batiste d’Alambert, *Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonné des science, des artes et des métiers*, od 1751

- Kritika – kritické (rozumové) soudy
- Teorie sentimentu (vcítění)
- Osvícenská teorie malířství

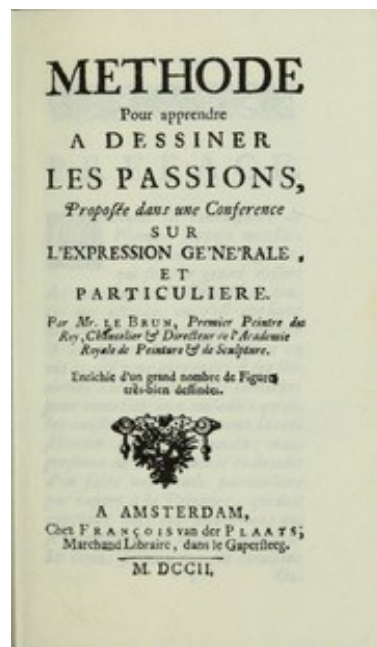
Program francouzské Kralovské akademie (Académie royale de peinture et de sculpture) v 17.-18. století
1648: kardinál Mazarin, Jean-Baptist Colbert, Charles Le Brun

Akademická teorie umění

Kolem 1700 – vrcholí ve Francii v akademickém prostředí, hledání závazných akademických pravidel

Académie royale de peinture et de sculpture (1648)

Charles Le Brun (1619–1690):
Méthode pour apprendre à dessiner les passions (1698)

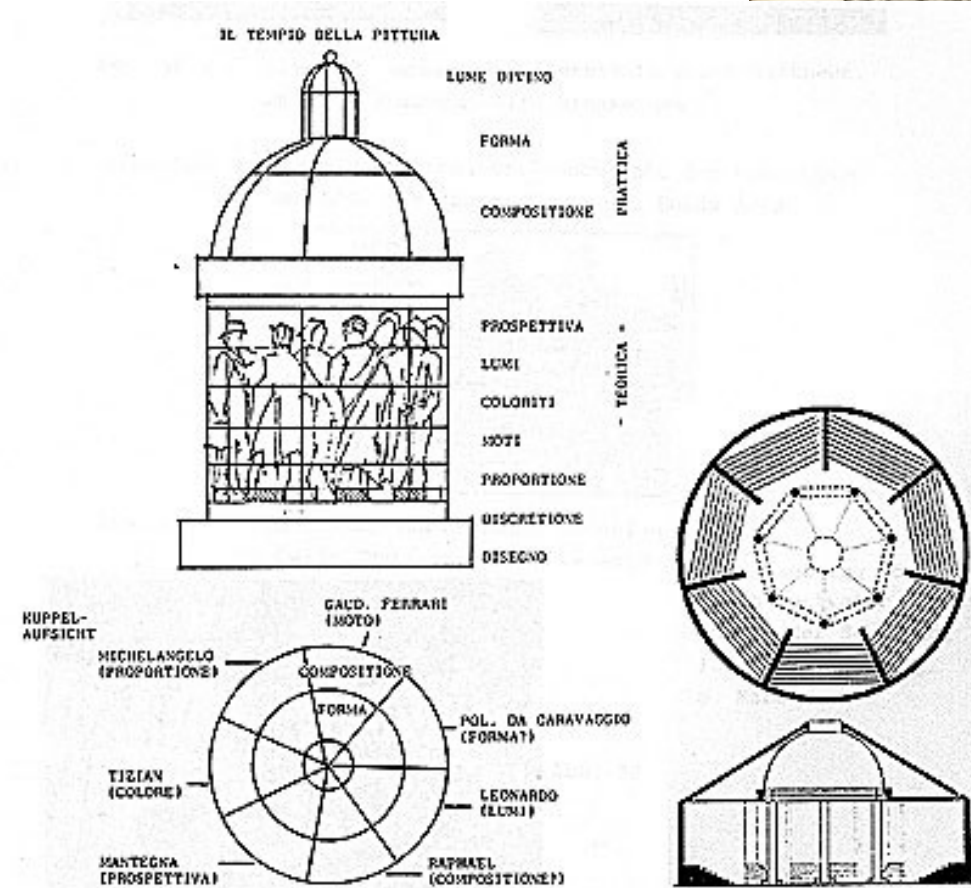
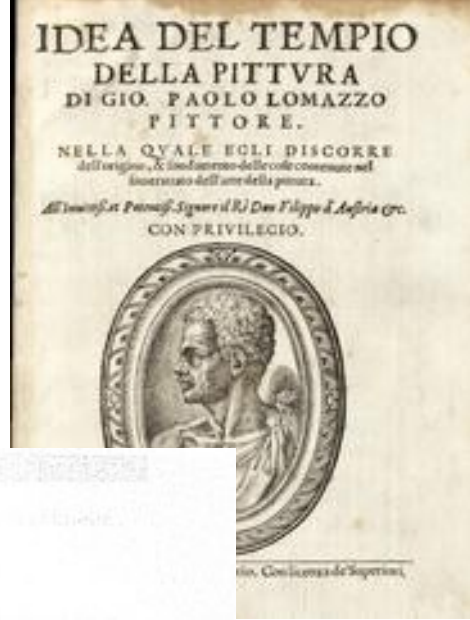

Lodovico Dolce (1508–1568)

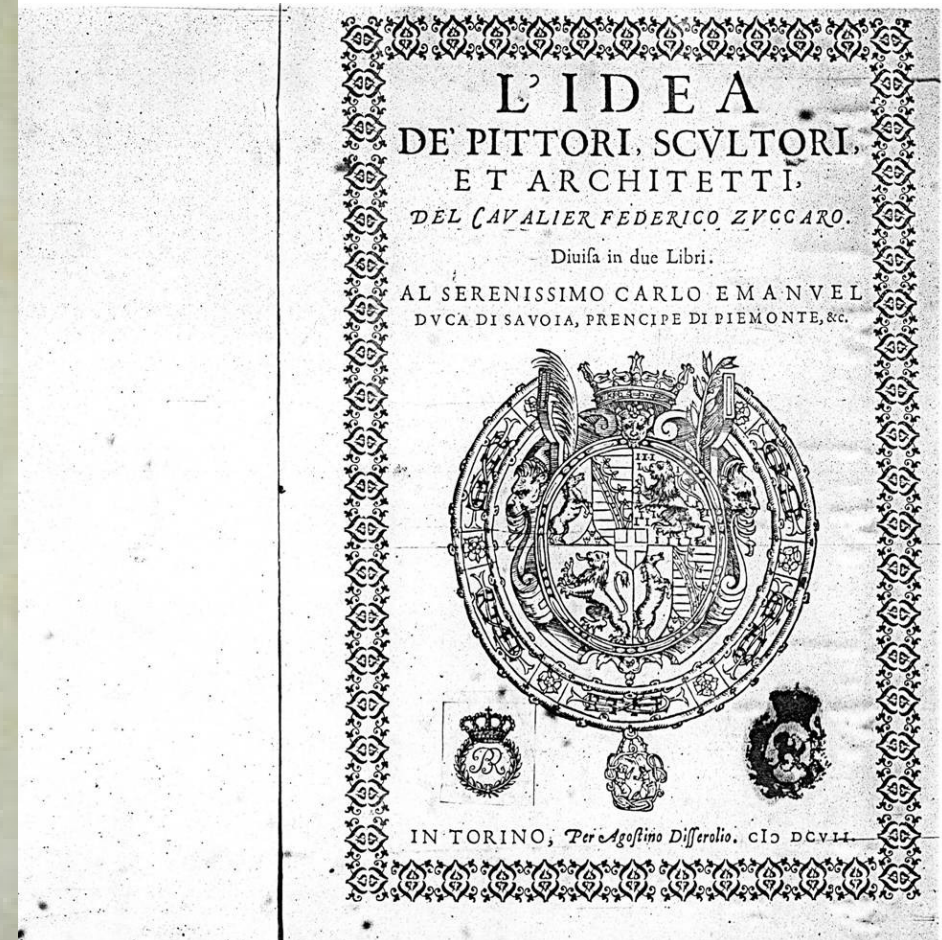
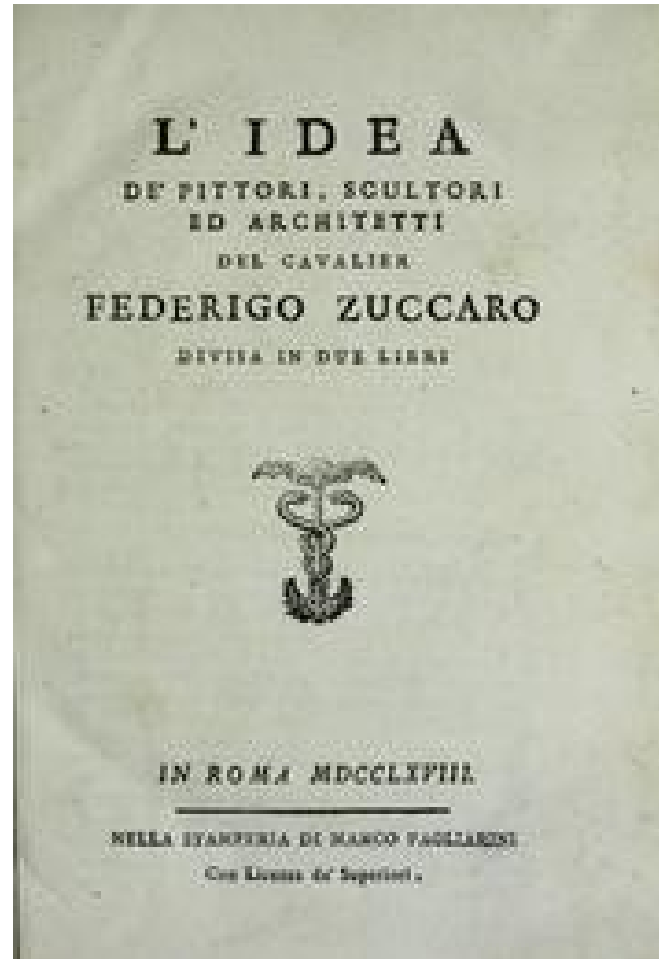
Dialogo della pittura di M. Lodovico Dolce, intitolato l'Areino : nel quale si ragiona della dignità di essa pittura, e di tutte le parti necessarie, che a perfetto pittore si acconvengono : con esempi di pittori antichi, e moderni

Giovanni Paolo Lomazzo (1538-1592):
Trattato dell'arte della pittura (1584)
Idea Del Tempio Della Pintura – „grazia divina“

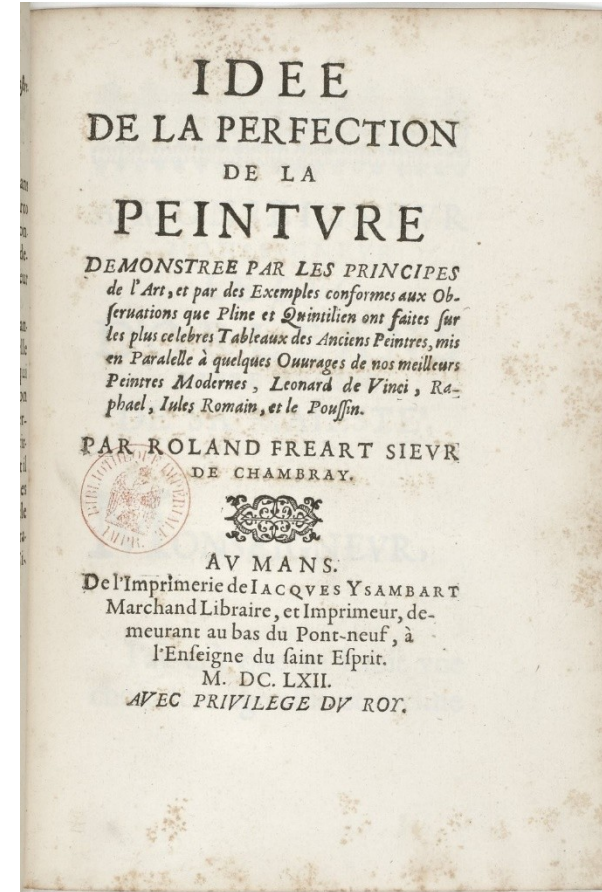

Federico Zuccari (1540/1541–1609)
L'idea de' Pittori, Scultori, ed Architetti, 1607

Fréart de Chambray (1606-1676)

Idee de la perfection de la peinture demonstree par les principes de l'art,
1662

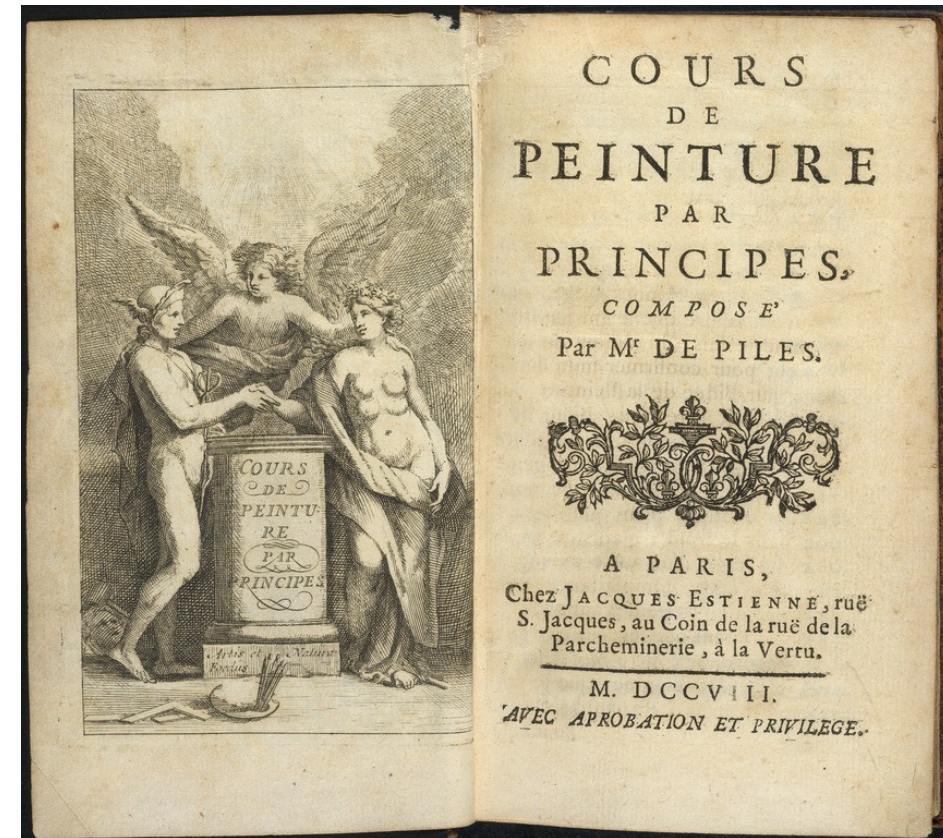
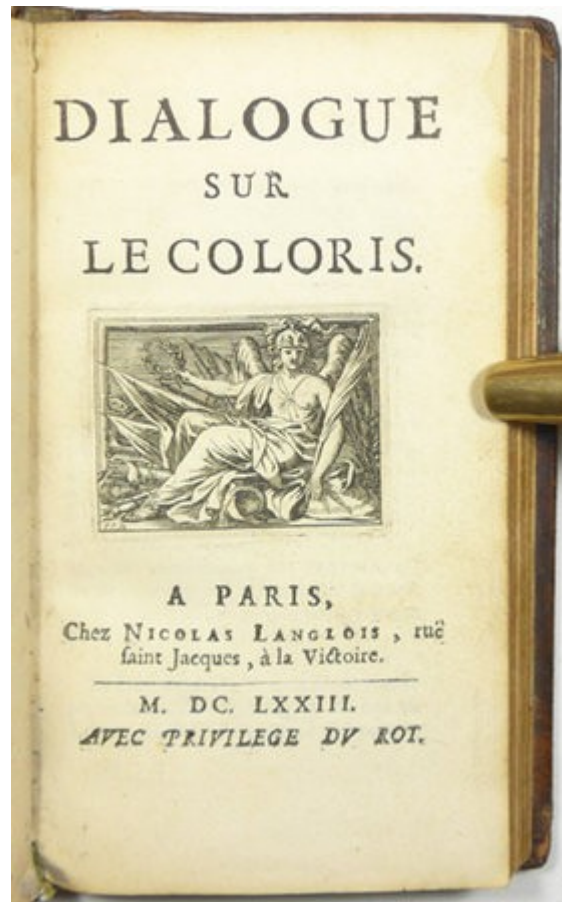
Kritika umění

Roger de Piles (1635-1709)

Dialogue sur le coloris, 1673

L'Abrégé de la vie des peintres ...avec un traité du peintre parfait, 1699

Cours de peinture par principes avec un balance de peintres (1708)

Denis Diderot (1713–1784): dobrý, krásný a pravdivý (vkus)

- *Salons*, critique d'art (1759–1781)
- *Pensées détachées sur la peinture, la sculpture, l'architecture et la poésie*, 1766

Jean-Baptiste Greuze
(1725–1805)

Humanistické a kritické umění

Matteo de Pasti, portrétní medaile Leona Battisty Albertiho (1404–1472)

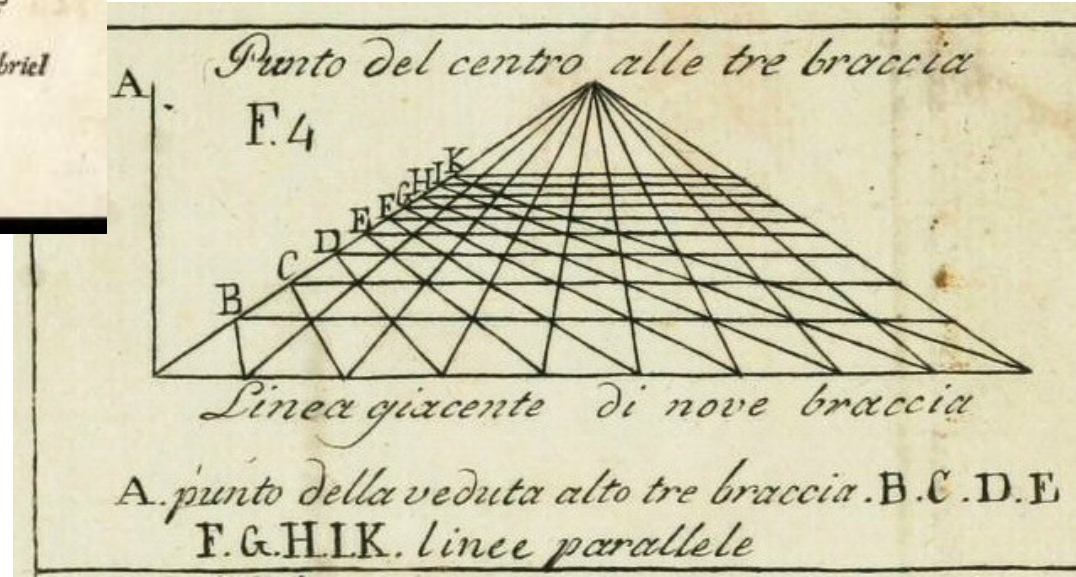
169 MATTEO DE' PASTI. Obverse and reverse of a

De statua, 1435

De pictura, 1436

De re aedificatoria, psáno cca 1443-1452, dokončeno 1452, vydáno 1485

Humanisté a kritika umění

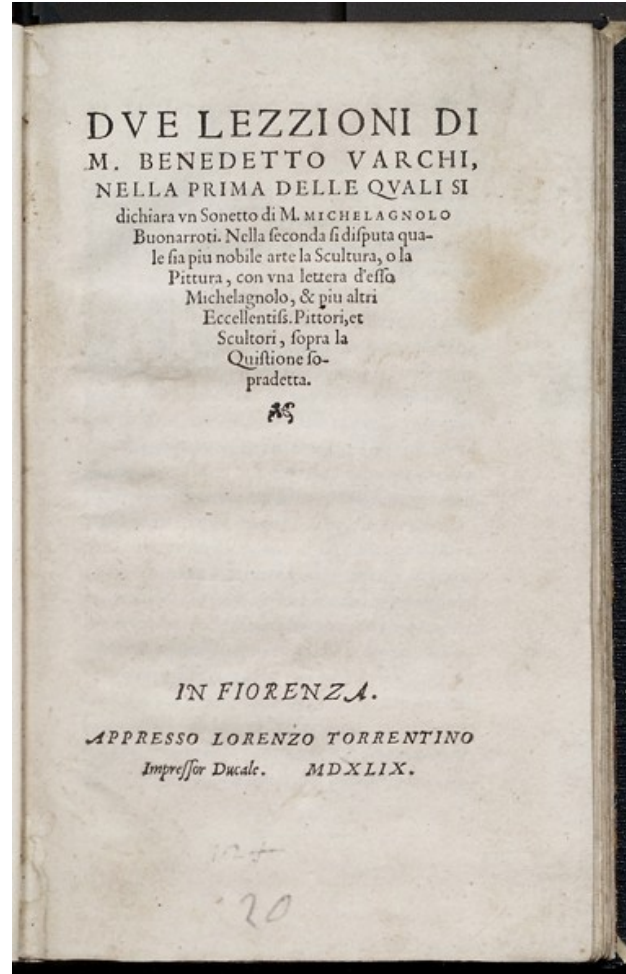
Cristoforo Landino

Fiorentini excellenti in pictura et skulptura
(kol. 1480)

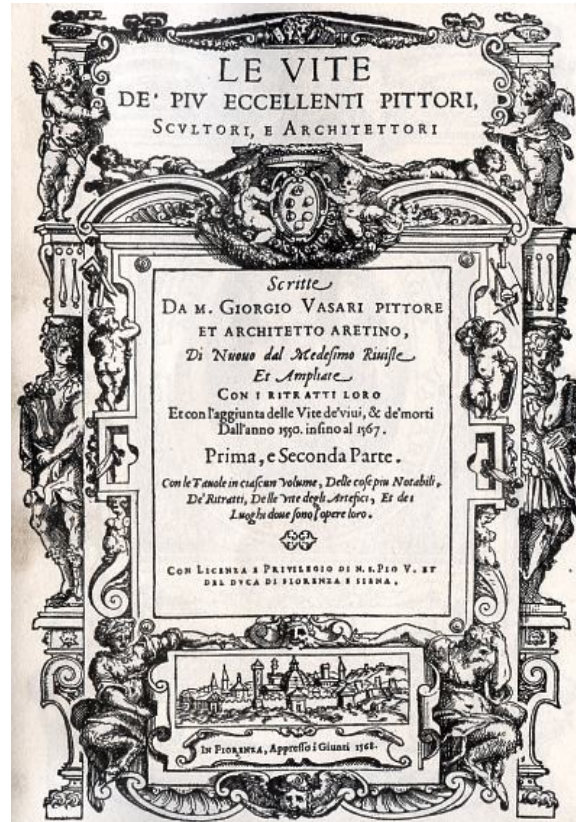
Marsilio Ficino - Cristoforo Landino - Angolo Poliziano

Paragone – Benedetto Varchi (1546)

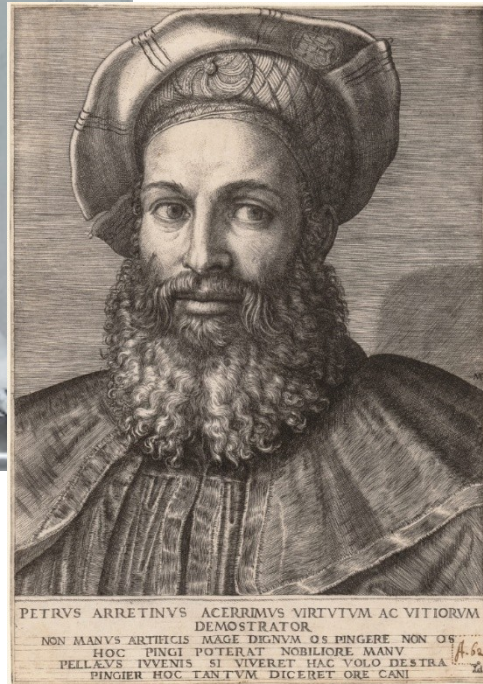
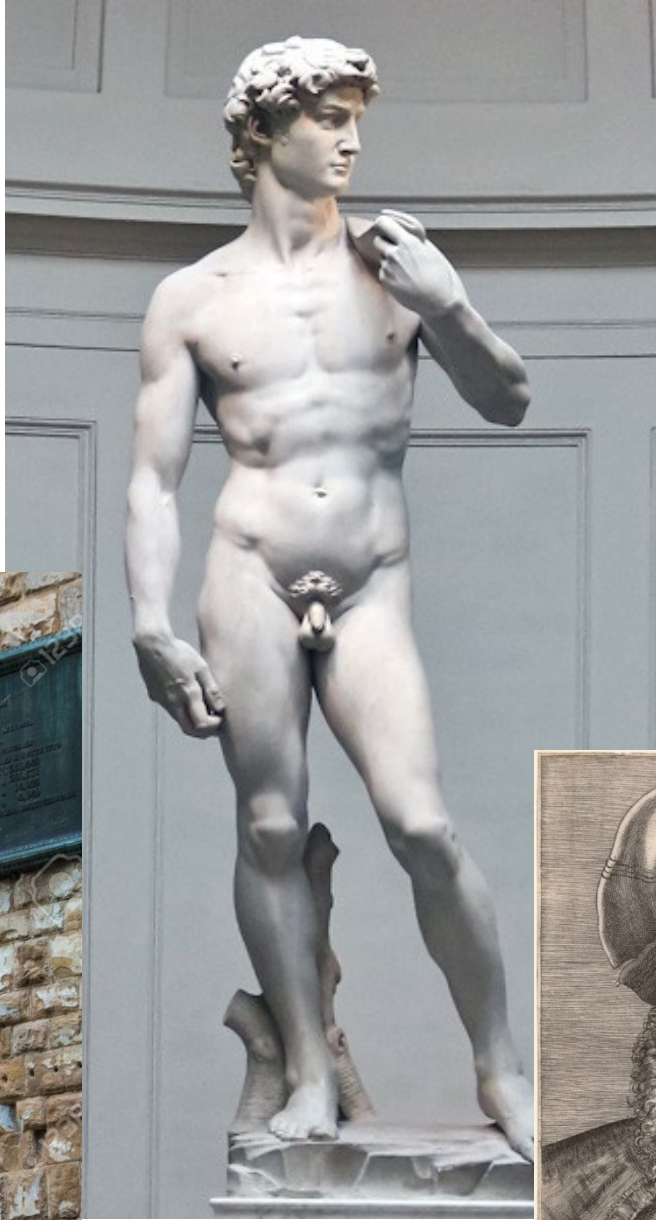

- Cellini, Michelangelo
- Vasari, Bronzino

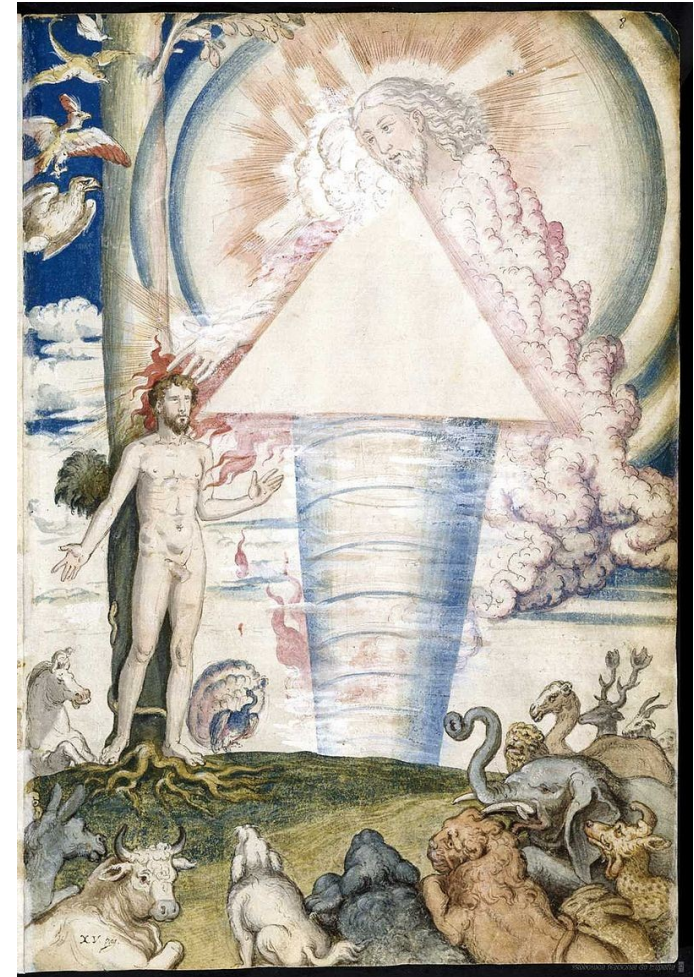
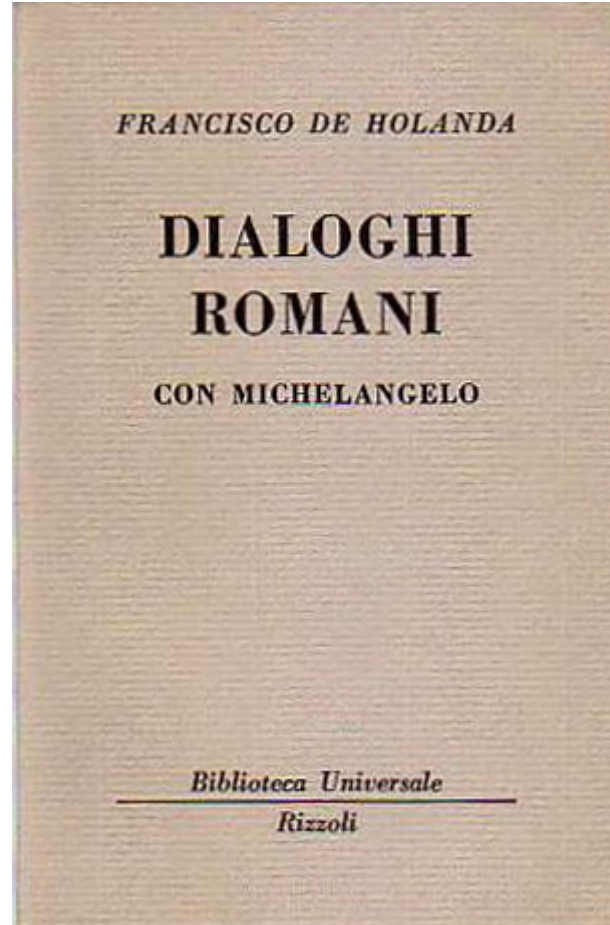
Giorgio Vasari, *Le Vite de' più eccellenti pittori, scultori, ed architettori* (1550, 1568)

- Pietro Aretino (1545): „Vašemu umění by bylo lépe v prostopášném bor-delu, než v nejskvělejší kapli světa. Méně zločinné by to bylo, kdyby jste byl nevěřící, ale nikoliv jako věřící, který podkopává víru druhým...Navraťte to do pořádku překrytím neslušných partií zatracenců i spasených, anebo napodobte cudnost Florencie, který skryla hanbu Vašeho Davida zlatými listy.“

Francisco de Holanda (*Francisco d'Olanda*, 1517–1585)
Dialoghi romani
De Pintura Antiga (1538)

Pierre Frantz & Élisabeth Lavezzi (dir.)

Les Salons de Diderot

Théorie et écriture

PUPS

CORRESPONDANCE

LITTÉRAIRE,

PHILOSOPHIQUE ET CRITIQUE,

ADRESSÉE

A UN SOUVERAIN D'ALLEMAGNE,

DEPUIS 1770 JUSQU'EN 1782,

PAR LE BARON DE GRIMM

ET PAR DIDEROT.

Seconde Édition, revue et corrigée.

TOME CINQUIÈME.

A PARIS,

CHEZ F. BUISSON, LIBRAIRE, RUE GILLES-CŒUR, N° 10.

1812.

822 de Venne 12.668

*Correspondance littéraire,
philosophique et critique*

Jean-Honoré Fragonard, Rej kupidů, kol.
1760 (D. Diderot – „*je to něco jako
omeleta*“)

Francois Boucher

Michel van Loo

Jean-Baptiste Simeon Chardin

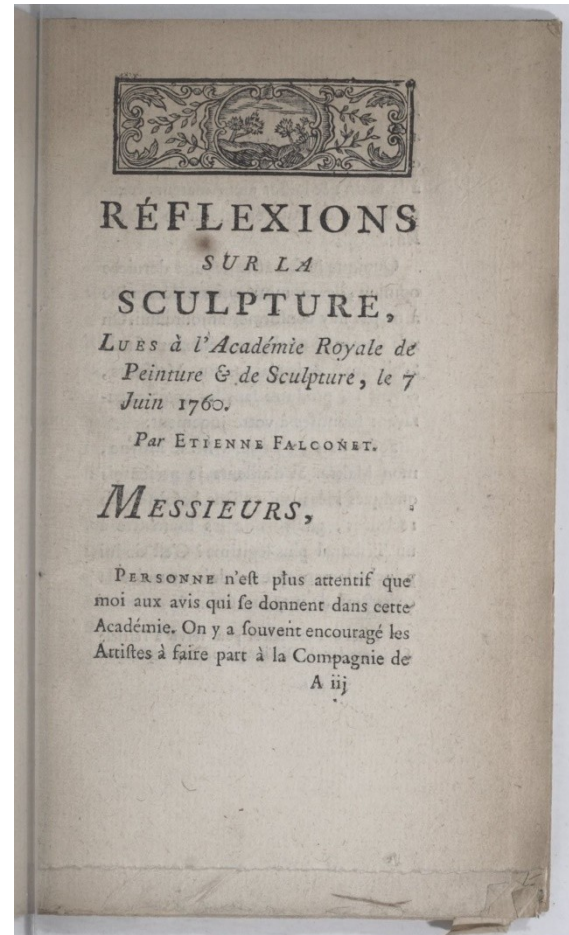
Jean-Baptiste Greuze

Jaques Louis David: Niobe, 1771 - Přísaha Horatiů, 1786

Etienne Maurice Falconet, *Réflexions sur la sculpture*, 1761

Caspar David Friedrich, Děčínský oltář, 1808

- Basilius von Ramdohr
- Carl Gustav Carus

Zeitung
für die
Elegante Welt.

Achtunddreißigster Jahrgang.

Januar.

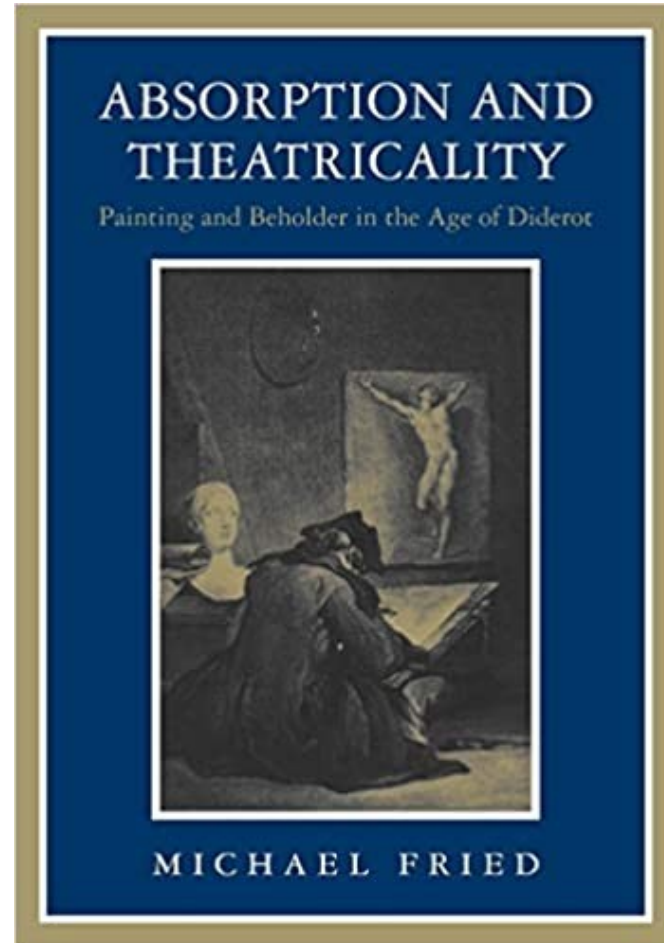
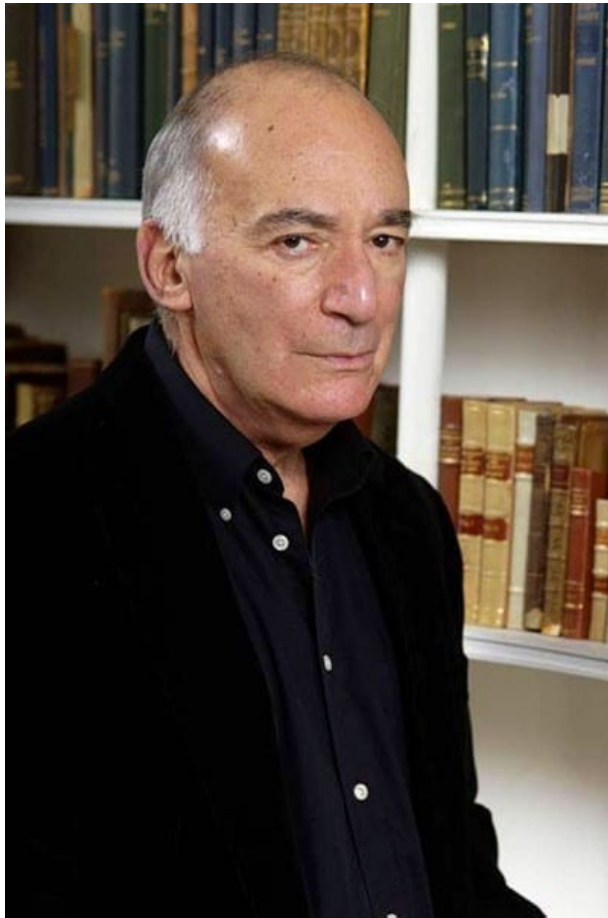
Leipzig,
Verlag von Leopold Bock
1838.

Lexikus.de

Michael Fried (nar. 1939)

okruh: Clement Greenberg, T. J. Clark, and Rosalind Krauss

Princip „detheatricalization of art“ u umělců minimalismu/18. století (1980)

Marc-Antoine Laugier (1713-1769)

Teatralita a spektakularita rokokové malby (*extravagance of self-display*)

Jean-Honoré Fragonard, Croesus and Callirhoe, 1765

Self-forgetfulness of the painting

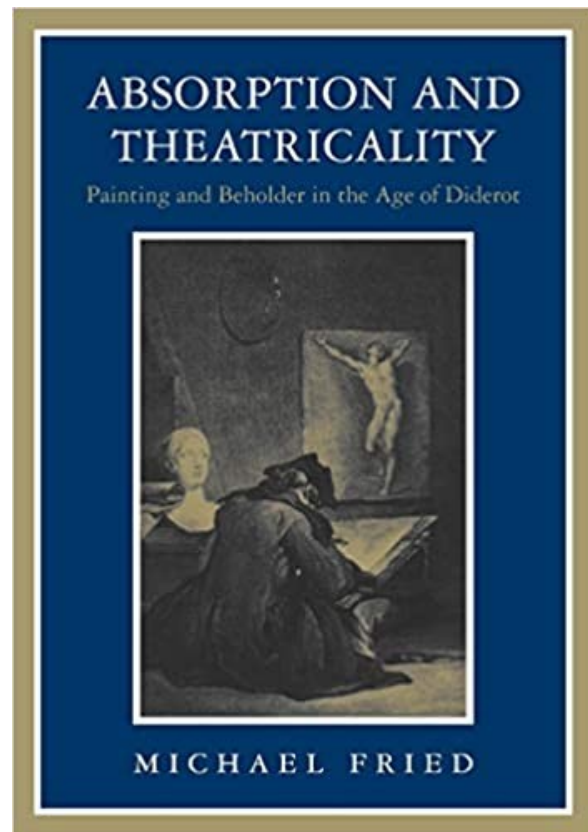
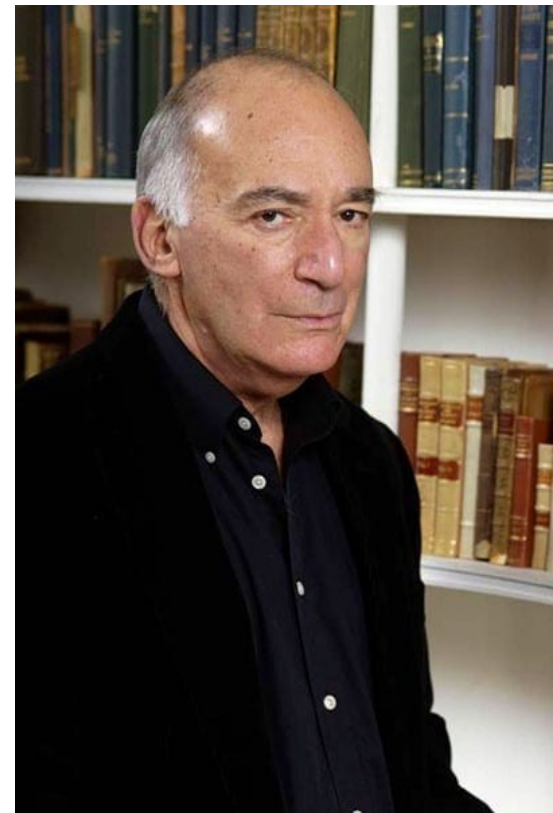
Jean-Baptiste-Siméon Chardin, 1736-37

Jacques-Louis David, Slepý Belisarius žádá o almužnu, 1781

Diderot ad. – očima M. Frieda: problém reprezentace a vztah mezi malířem a divákem: změna způsobů dívání, nová senzibilita

Vztah mezi divadlem a rokokovou malbou

Anti-rokoková (anti-rétorická) kritika malířství od pol. 18. století: *oubli de soi* (Laugier, Diderot): přirozený „naivní“ obraz – ne rokokově afektovaný/atraktivní

Absorpce – pohlcení malbou:

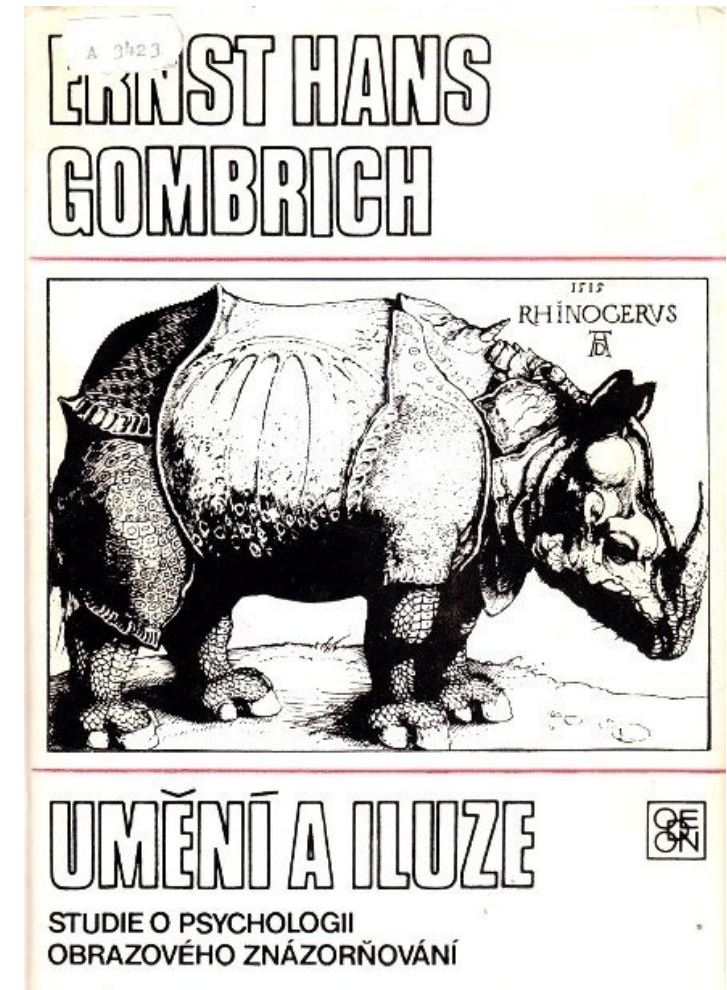
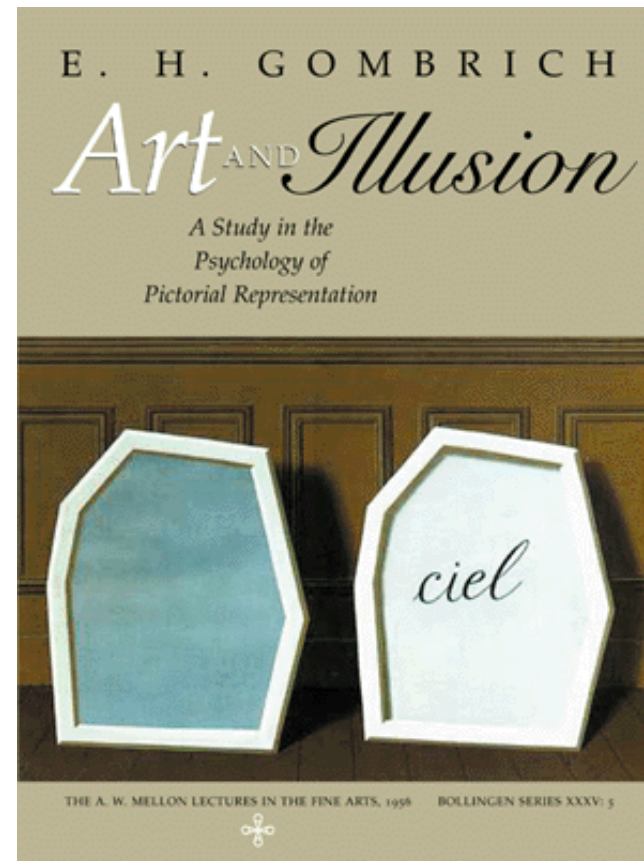
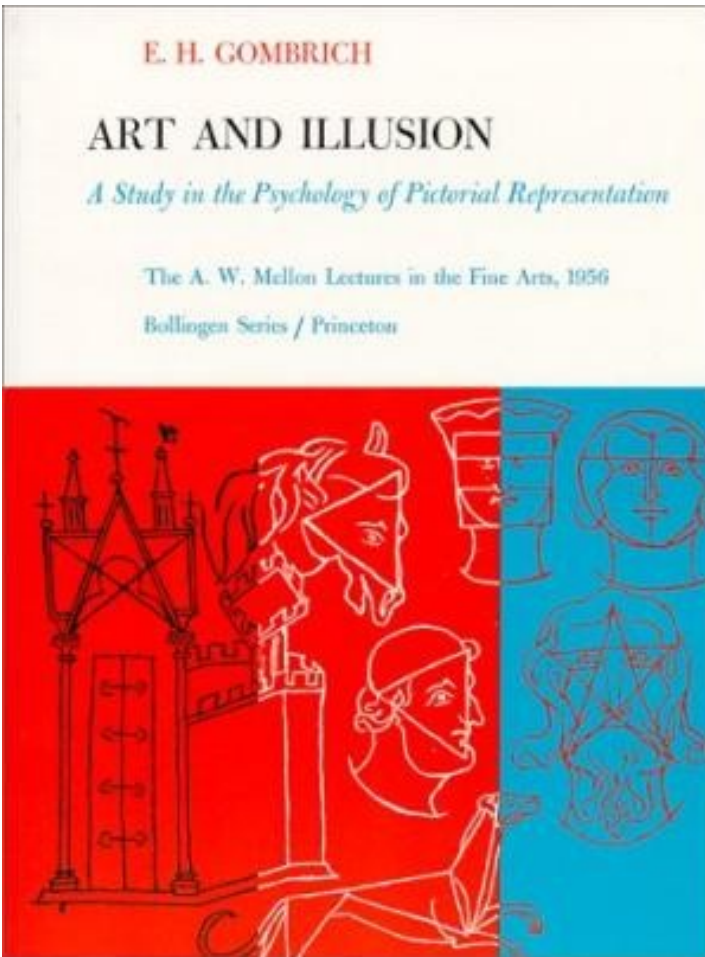
a) Z pozice malířů (záměrná odtažitost a sebestřednost malby, brání se kontaktů s divákem – jakoby neexistoval)

b) Z pozice diváků (identifikace s malbou) – nejsou si vědomi, že se dívají na senzualně atraktivní obraz, jsou jeho součástí (jako se člověk identifikuje s hrdiny románu)

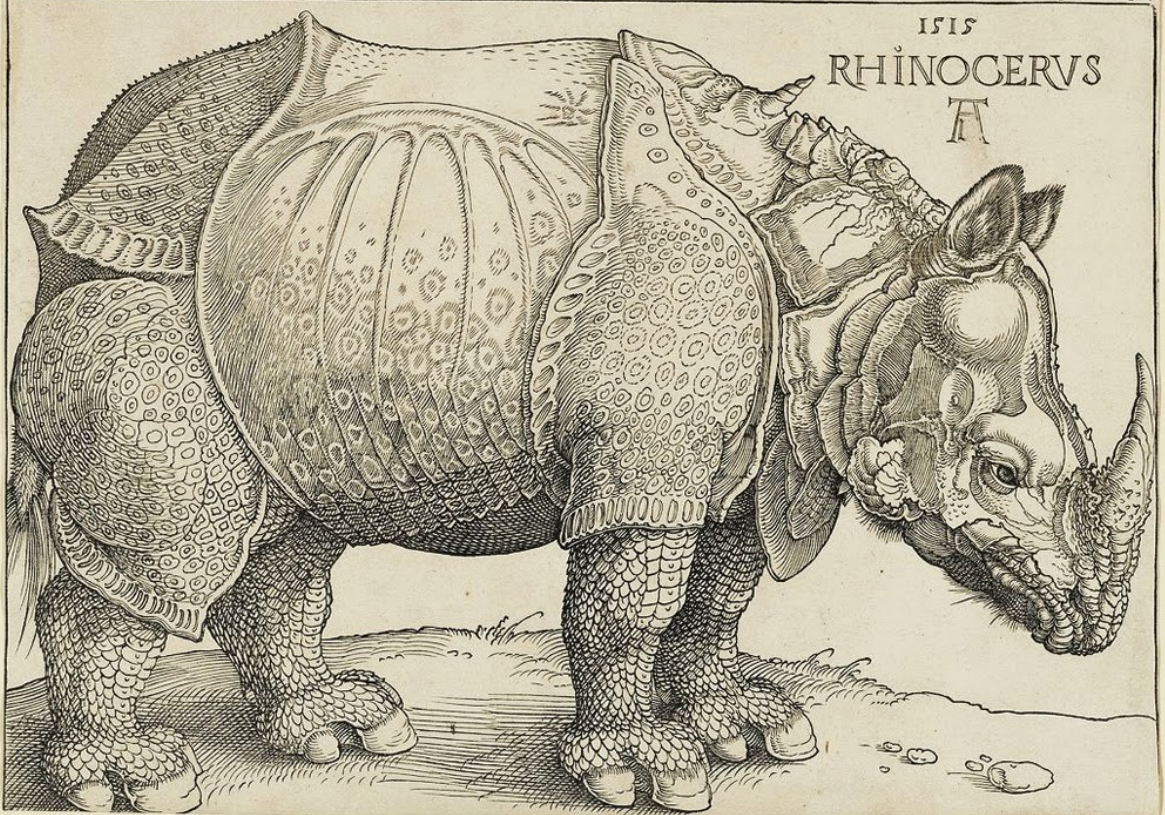
Témata a směry nového dějepisu umění

- Kontext díla: Sociální dějiny umění s novými (staronovými) akcenty
- Feminismus, gender, sexuální identita a její reprezentace
- Antropologie obrazu
- Kulturní studia
- Globalizace
- Vizuální studia/Bildwissenschaft
- Postkolonialismus
- Reprezentace
- Subjekt
- **Dívání se – recepce, divák, publikum**
- Rétorika dějepisu umění
- Instituce dějin umění
- Global/world art history

Ernst Hans Gombrich, *Art nad Illusion. A Study in the Psychology of Pictorial Representation* (1960)

Nach Christus geputt. 1513. Jar. 26. f. 11. 11. 11. Hat man den großmichtigen König von Portug. Emanuel gen Lysabona prachte auß India ein sollich lebendig Thier. Das nomen sie Rhinocerus. Das ist hie mit aller seiner gefalt Abcondertze. Es hat ein fard wie ein gepredete Schildkrot. Vnd ist vñ dicken Schalen vberlegt fast fest. Vnd ist in der groß als der selbende Aber nydertrichter von paynen vnd saft wehaffig. Es hat ein scharff starck Horn vorn auff der nase. Das begynde es alweg zu wegen wo es bey staynen ist. Das doßig Thier ist des selb fang todt seynde. Der selbende fürche es fast vñel/dann wo es In ankumbe/so laufft In das Thier mit dem kopff zwischen dyc forden payn vnd reyst der selbende vnden am pauch auff vñ erwürgt In/der mag er sich mit erwean. Dann das Thier ist als gewapent/das In der selbende nichts kan thun. Sie sagen auch das der Rhinocerus Schnell/Staydig vnd Listig sey.

Obrazy vznikají manipulací s danými schématy, které se jako konvenční elementy vztahují k realitě.

Divák se podobně dívá na obrazy tak, že svůj pohled srovnává s tím, co ví nejen o světě (jež je zobrazován), ale také s tím, co ví o jiných obrazech a svou zkušeností o zobrazování.

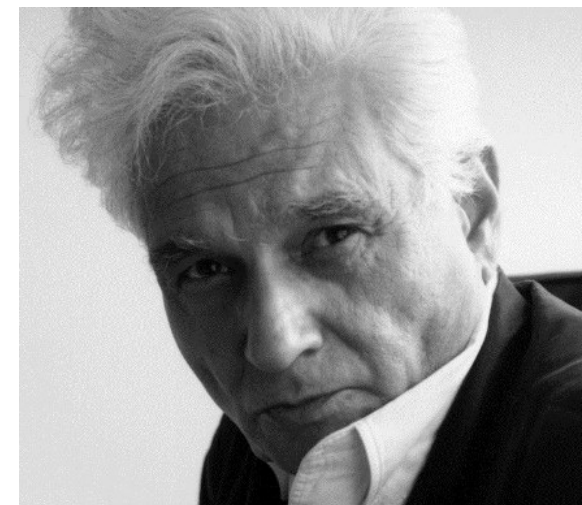
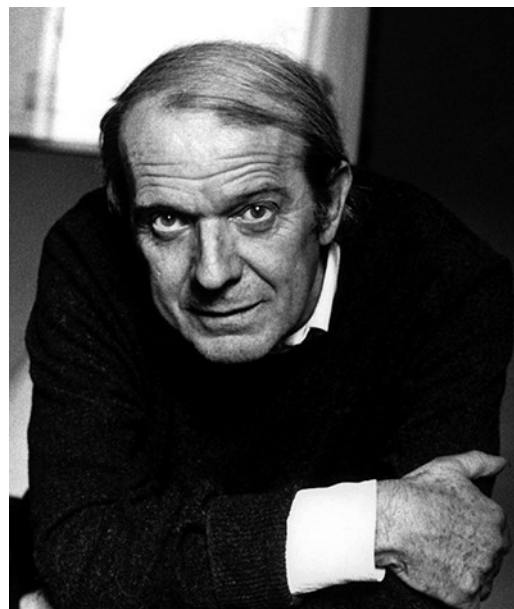
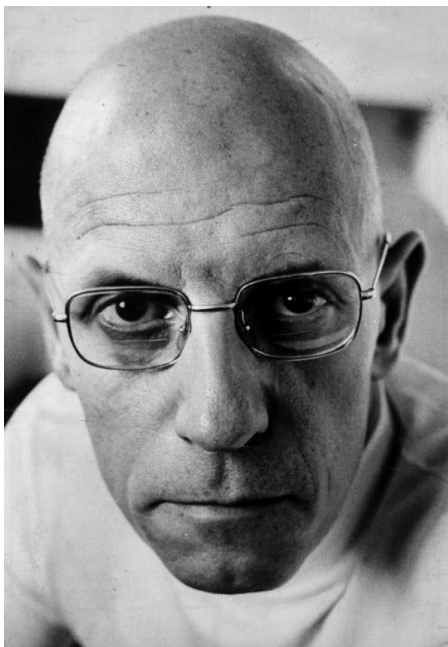
Strukturalismus a post-strukturalismus

- Od 60. let 20. století
- Snaha více otevřít objektivistický rámec strukturalismu
- Zpochybnění teze, že v pozadí a výklad jevů je vázáno na je jedna uzavřená struktura, již lze analyzovat
- Neexistuje jeden takový výklad – existují množství paralelních, ale stejně relevantních rovin výkladu (zvl. v kontextu jazyka, tj. lingvistiky a literárních studií)
- význam uměleckému dílu není dán autorem, ale vzniká v procesu čtení

Michel Foucault (1926-1984)

Giles Deleuze (1925-1995)

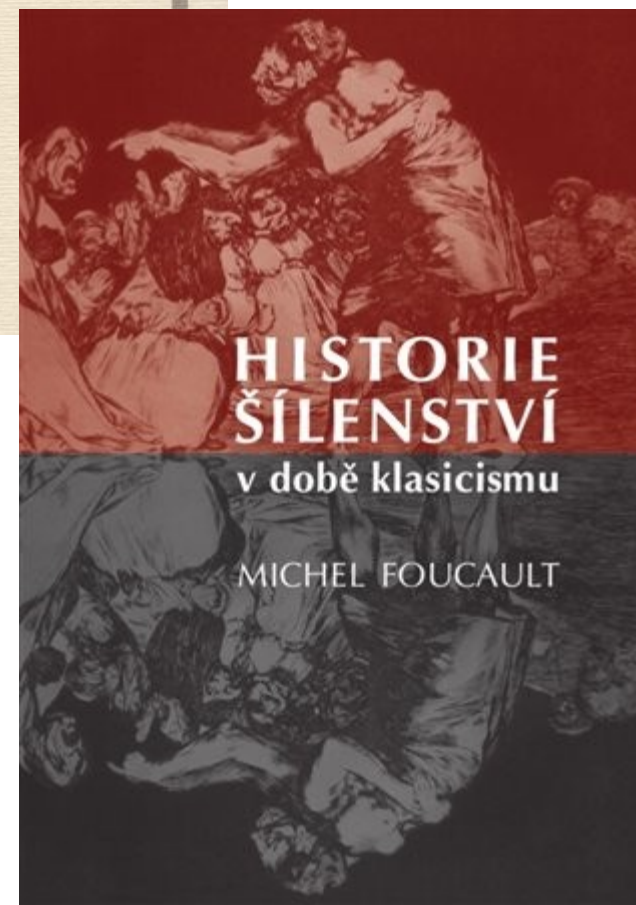
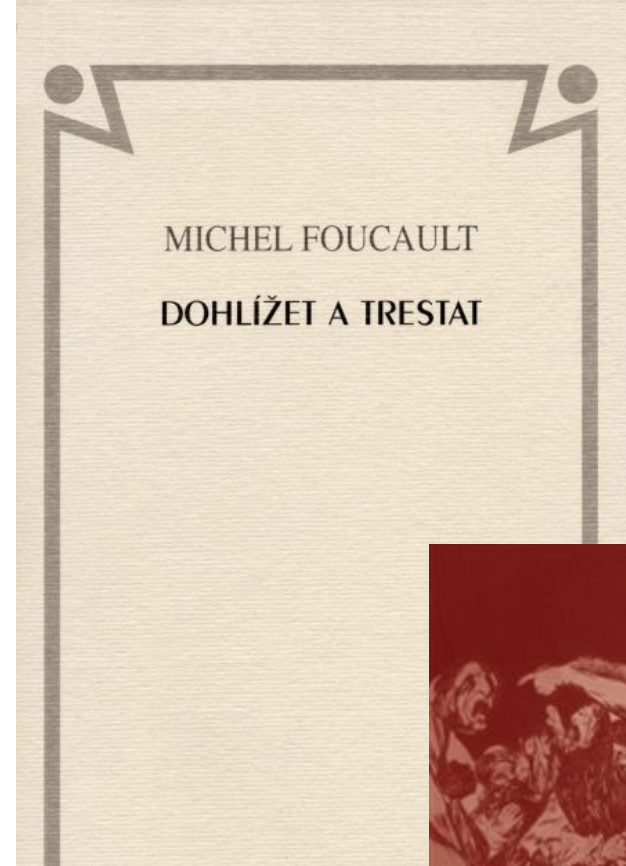
Jaques Derrida (1930-2004)

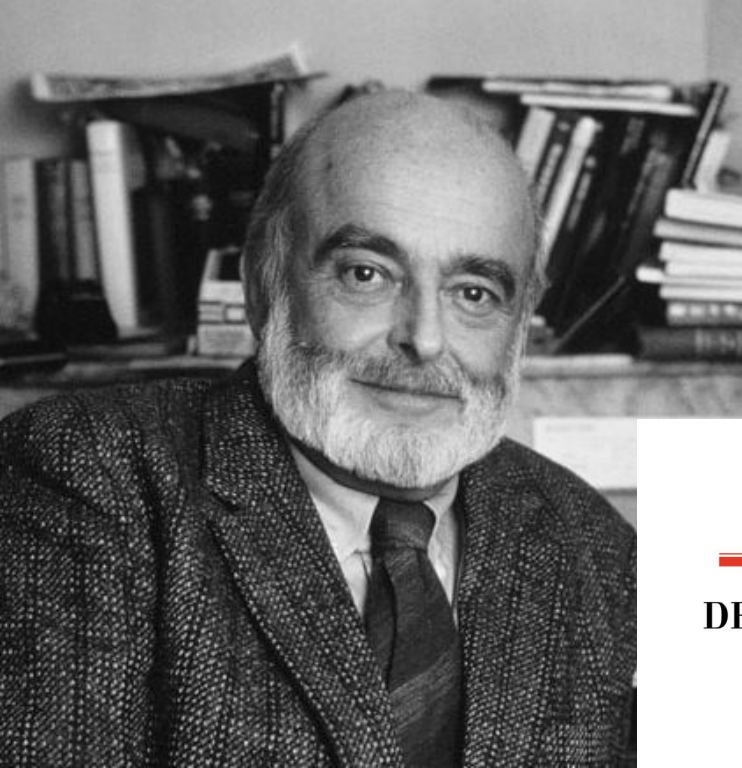

Vizualita – **reprezentace**: neznamená jen zobrazení samo, ale spíše praxi zobrazování.

Obraz, resp. způsob zobrazení je konstruktem, prostřednictvím kterého vnímáme svět

- a) zobrazení, věc, resp. mentální představa
- b) proces, jak se něco zobrazuje
- c) sociální reprezentace (rasa, pohlaví ad.)

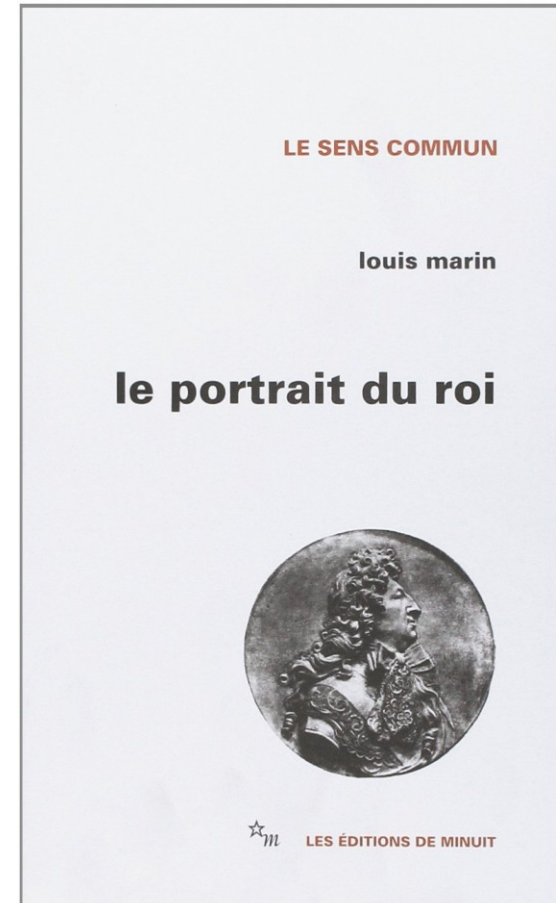
Louis Marin (1931-1992)

LOUIS MARIN

DE LA REPRÉSENTATION

HAUTES ÉTUDES

**EHESS
GALLIMARD
SEUIL**

Diego Velázquez, Las Meninas, 1656

Obraz jako reprezentace moci

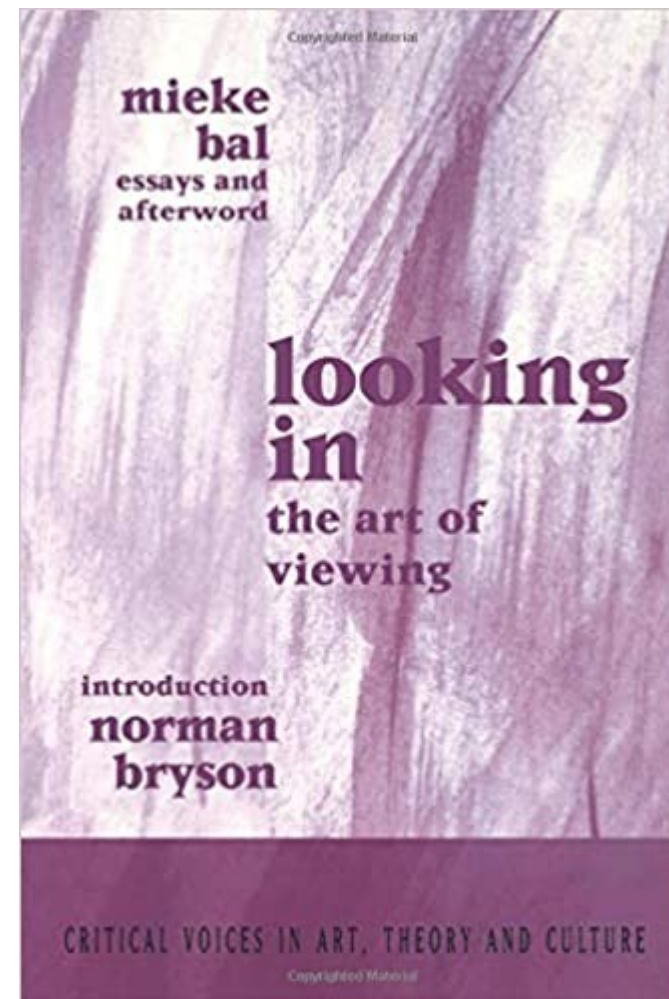
Není důležité co umělecké dílo **říká**, ale co **dělá** (jaké vyvolává reakce v publiku/divákovi)

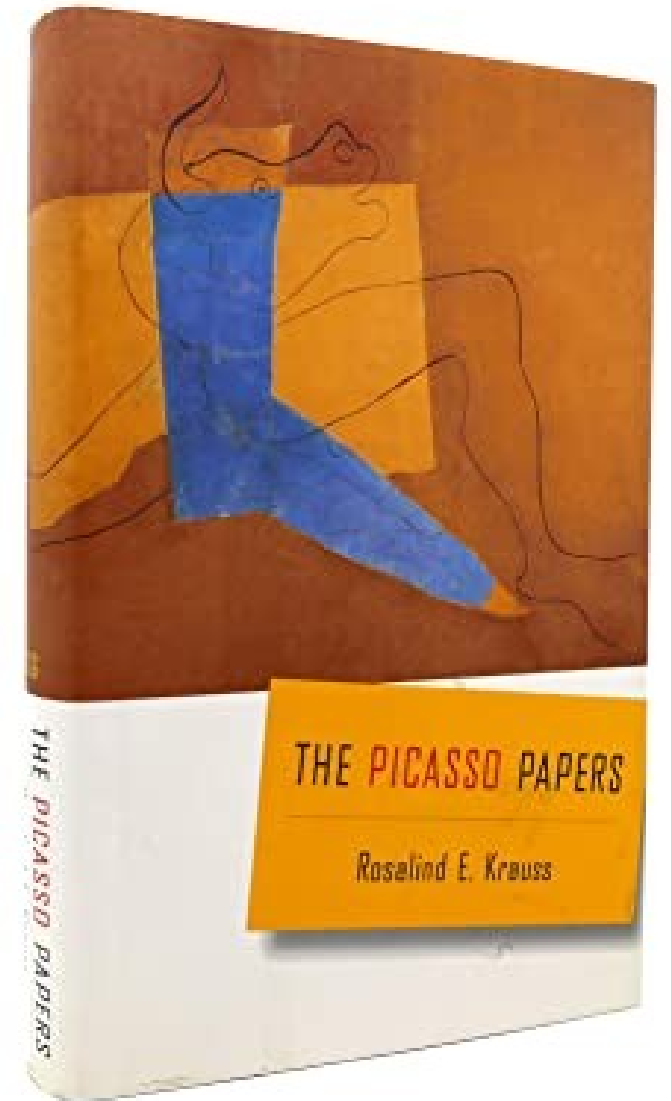
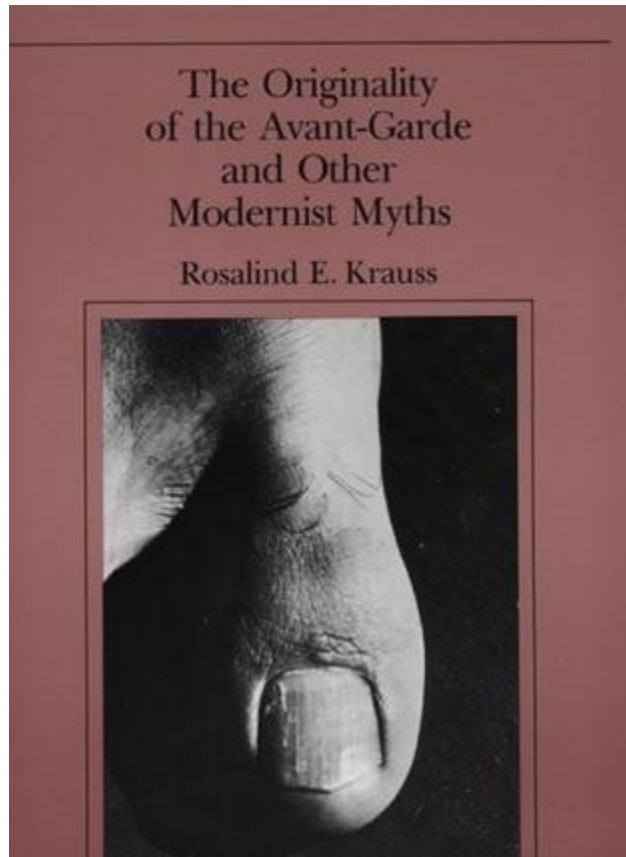
Sémiotika dějiny umění

- Kontext
- Autor
- Recepce (role diváka) - umělecké dílo je „událostí“
- Proces interpretace
- Význam: *Význam není dán, ale utvářen či umísťován.*

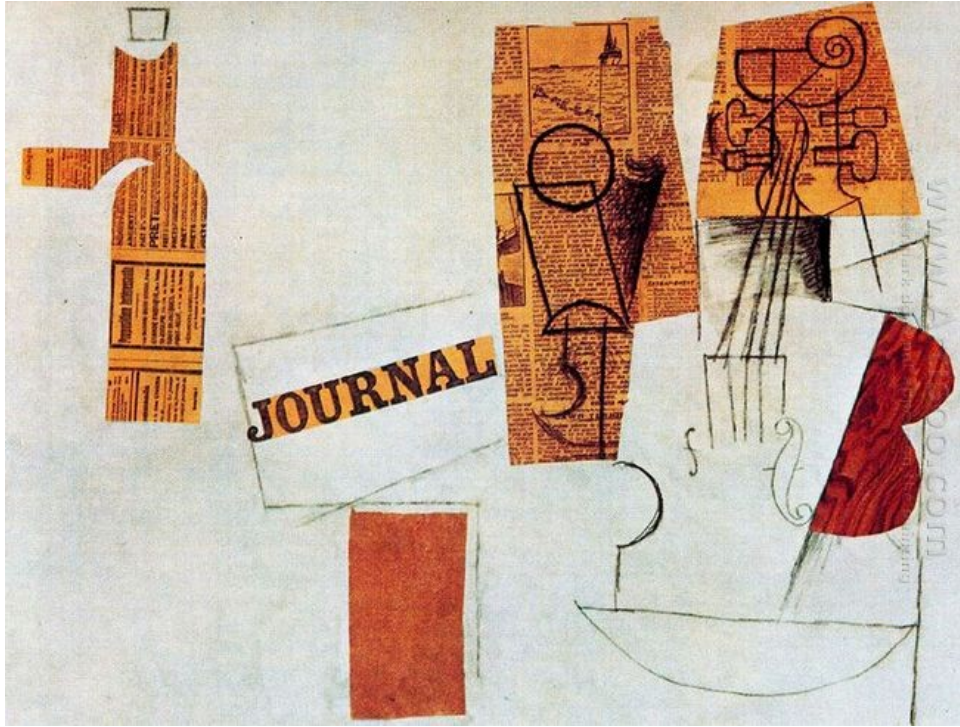
Sémiotika se neptá, jaký význam může mít umělecké dílo, ale jak se vůbec význam utváří – jak je možný (?)

Rosalinda Krauss (nar. 1941)

Collage as metalanguage of the visual

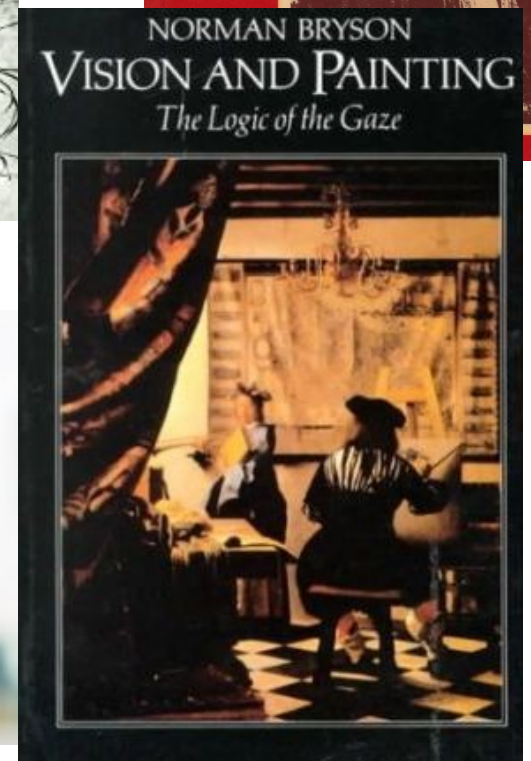
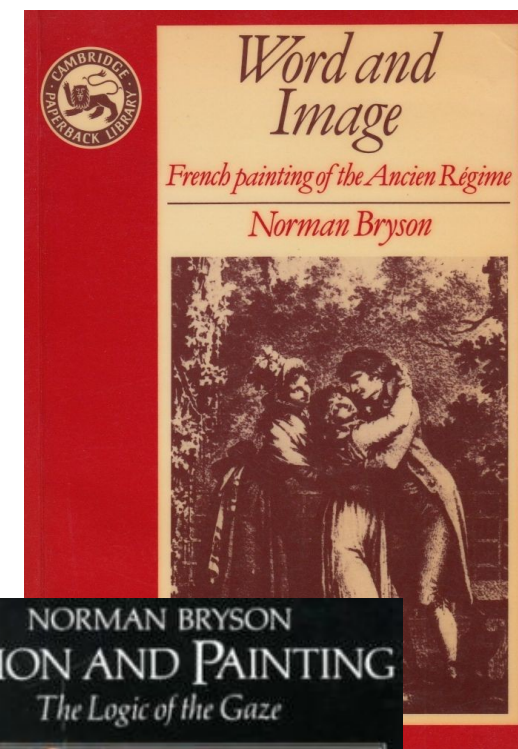
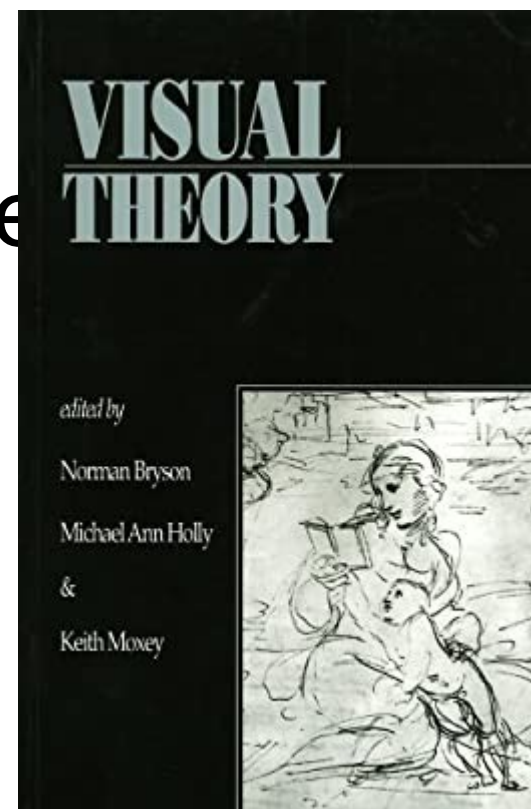

Hlavní postavy kritické teorie

William Norman Bryson (nar. 1949) v USA (Harvard) působící britský historik umění

V r. 1986 spolu-založil s M. A. Holly na univerzitě v Rochestru první katedru vizuálních a kulturních studií

Zaměřuje se hlavně na problematiku „dívání se“ jako sociální praxe (různé typy pohledů)

Cicerone

VOYAGE
D'ITALIE,
O U
RECUEIL DE NOTES

Sur les Ouvrages de Peinture & de Sculpture, qu'on voit dans les principales villes d'Italie.

Par M. COCHIN, Chevalier de l'Ordre de Saint Michel, Graveur du Roi, Garde des Dessins du Cabinet de S. M. Secrétaire de l'Académie Royale de Peinture & de Sculpture, & Censeur Royal.

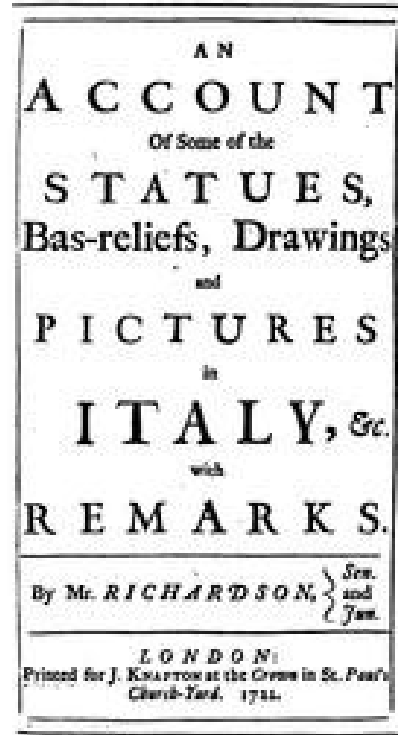
TOME PREMIER

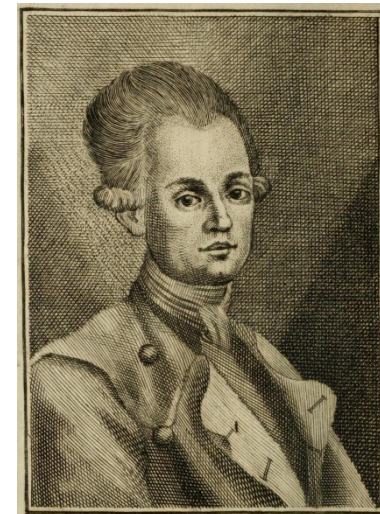
A PARIS,

Chez CH. ANT. JOMBERT, Imprimeur-Libraire du Roi, pour l'Artillerie & le Génie, rue Dauphine.

M. DCC, LVIII.

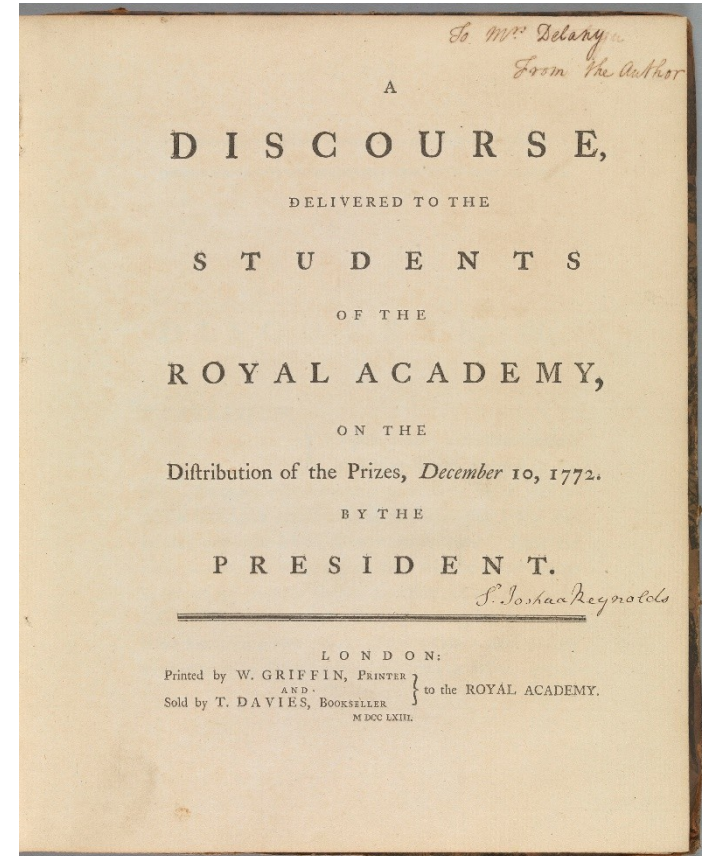
NOTIZIA
DELLE
PITTURE, SCULTURE,
E D
ARCHITETTURE,
Che ornano le Chiesa, e gli altri Luoghi
Pubblici di tutte le più rinomate
CITTA'
D'ITALIA,
E di non poche TERRE, CASTELLA, E VILLE
d'alcuni rispettivi Difensori.
OPERA
DI FRANCESCO BARTOLI BOLOGNESE
ACCADEMICO D'ONORE CLEMENTINO.
TOMO SECONDO.
Che contiene il profugamento, ed il fine
del Ducato di MILANO.
IN VENEZIA, MDCCLXXVII.
Appresso ANTONIO SAVIOLI.
In Merceria, oppo del Ponte de' Borsari.
CON LICENZA DE' SUPERIORI.

Sir Joshua Reynolds (1723–1792)

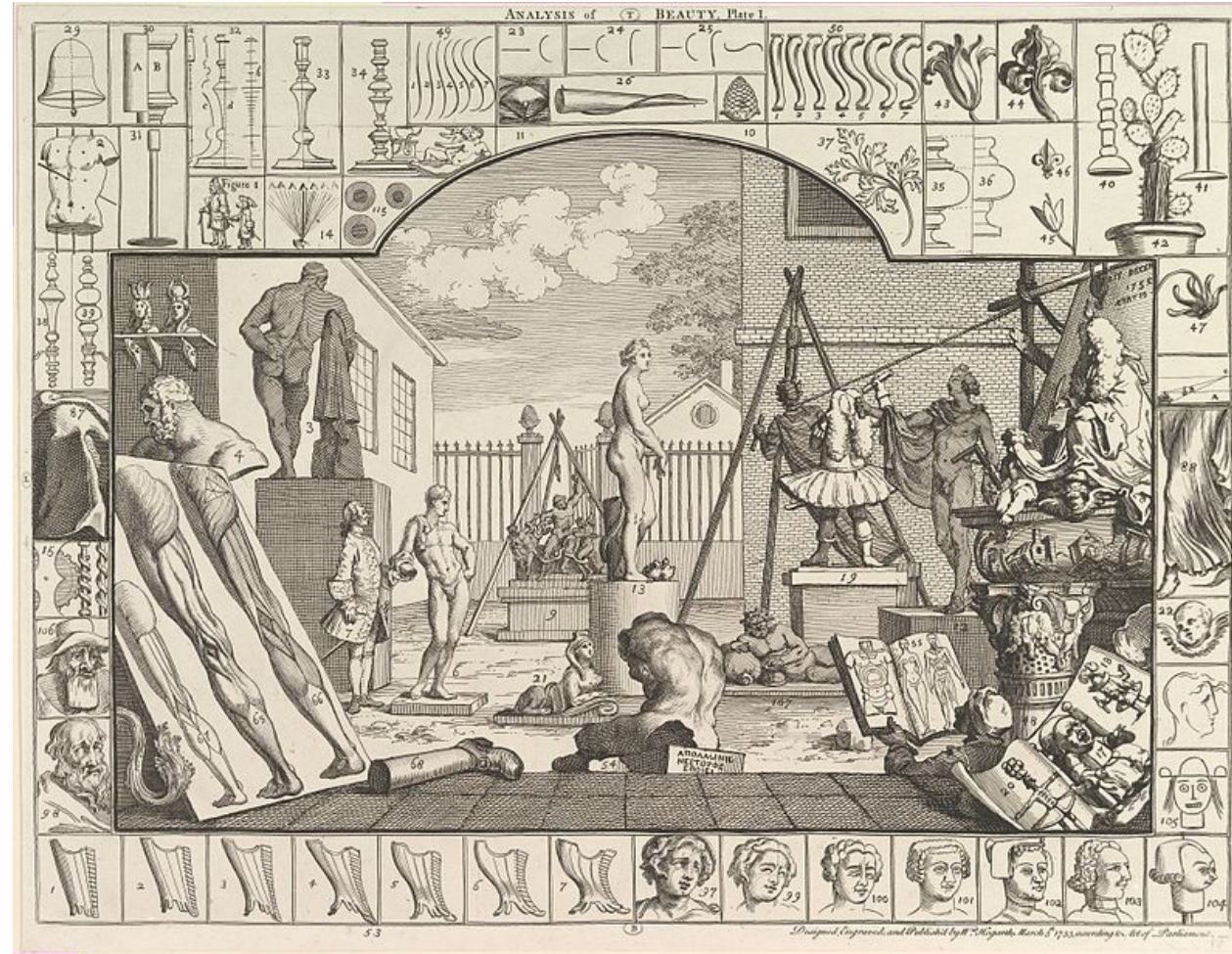
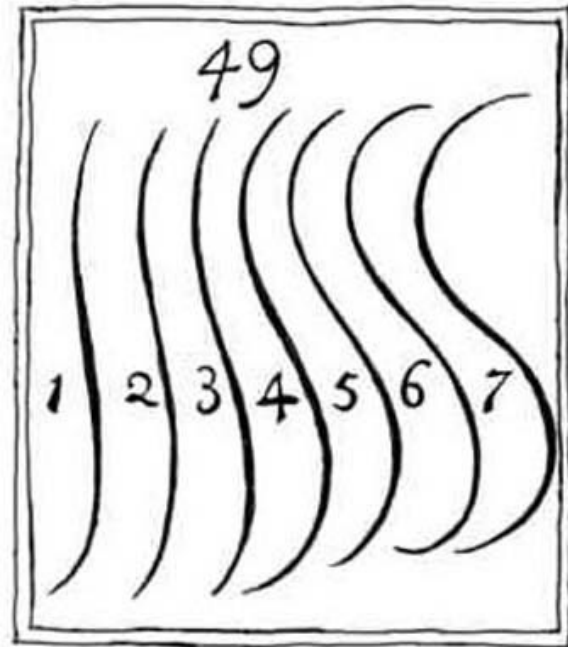
Discourses, od 1771

William Hogarth (1697–1764)

William Hogarth: *The Analysis of Beauty*, 1753

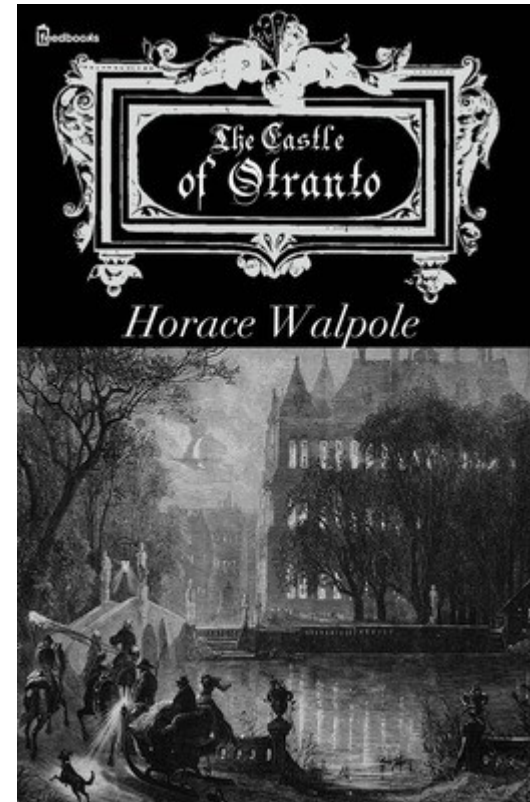

Horace Walpole, *Anecdotes of Painting in England*, 1762

- Strawberry Hill House, Horace Walpole, Twickenham, England, 1749-1777

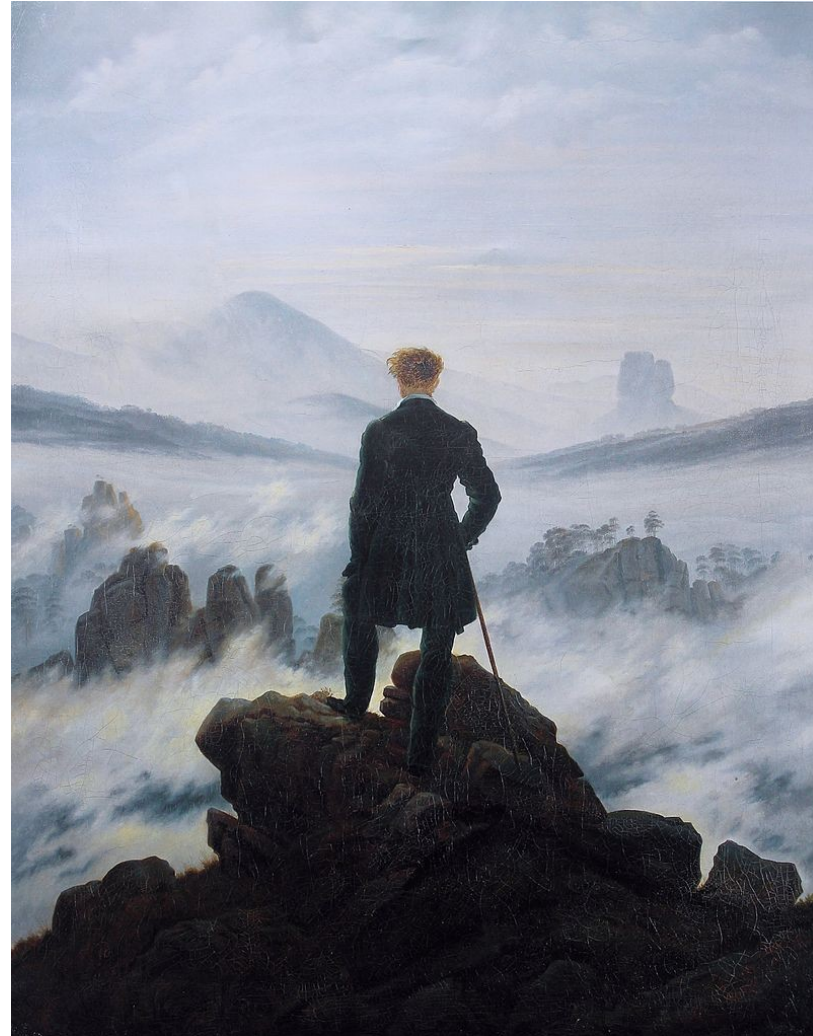

- Otrantský zámek

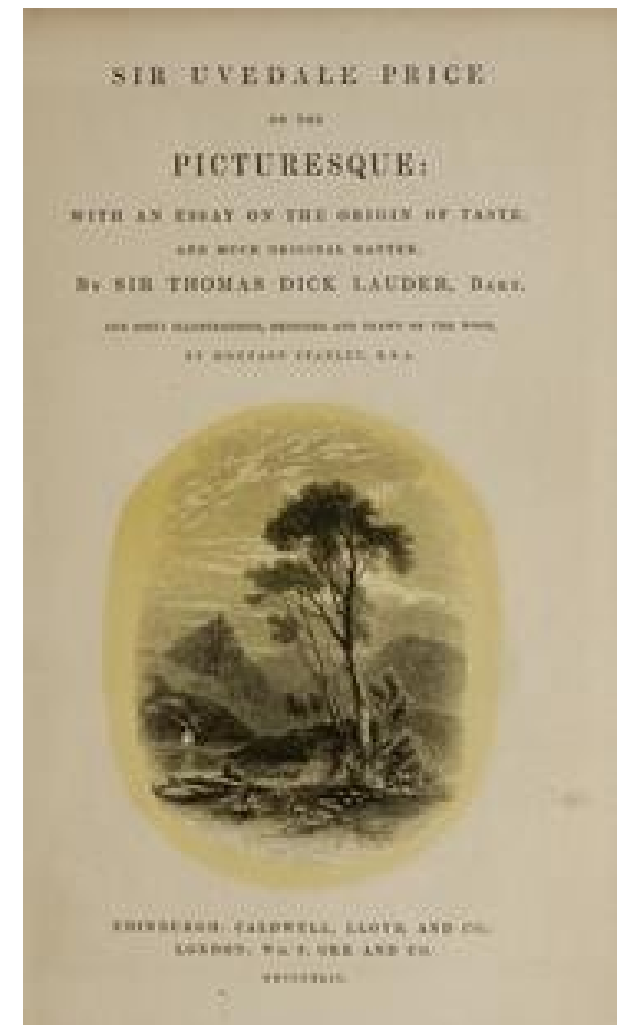
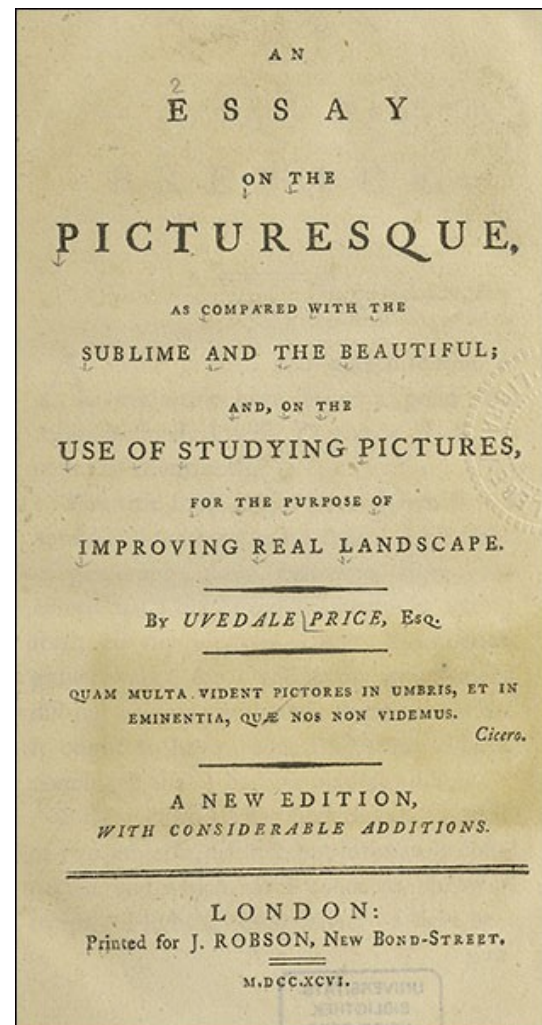
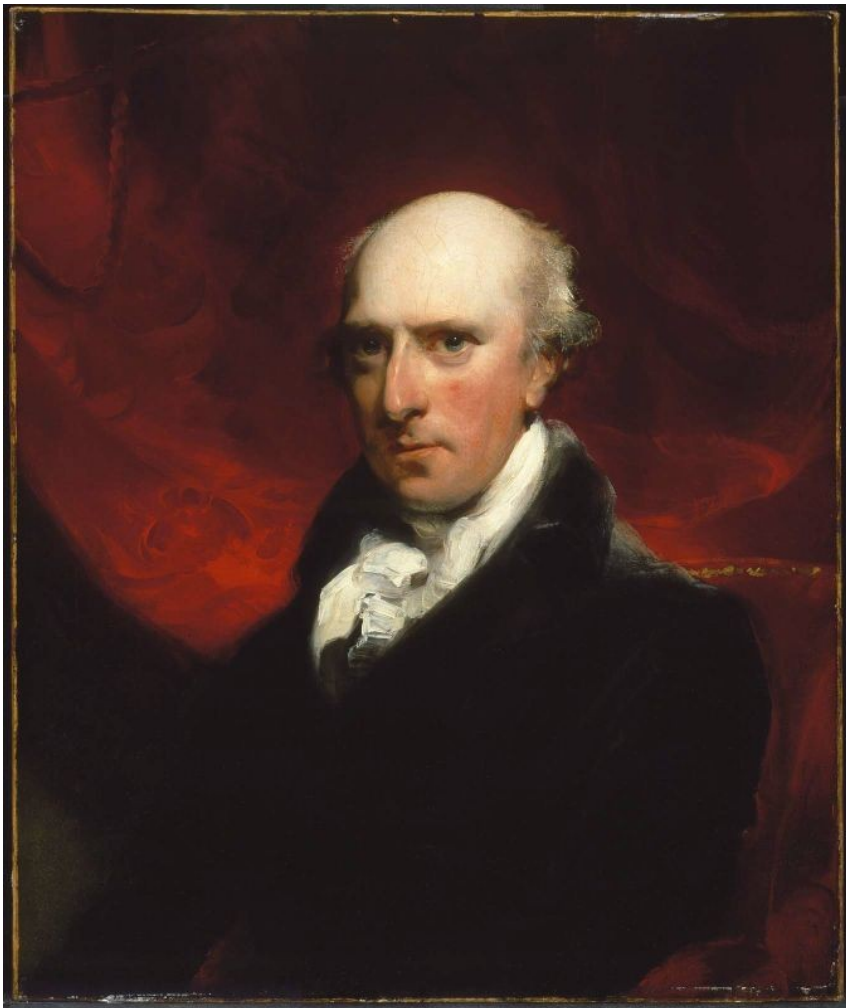

Edmund Burke (1729–1797)

A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful (1757)

Sir Uvedal Prince, *Essays on the Picturesque...*, 1794

Edward Dayes, Tintern Abbey, 1794, Caspar David Friedrich

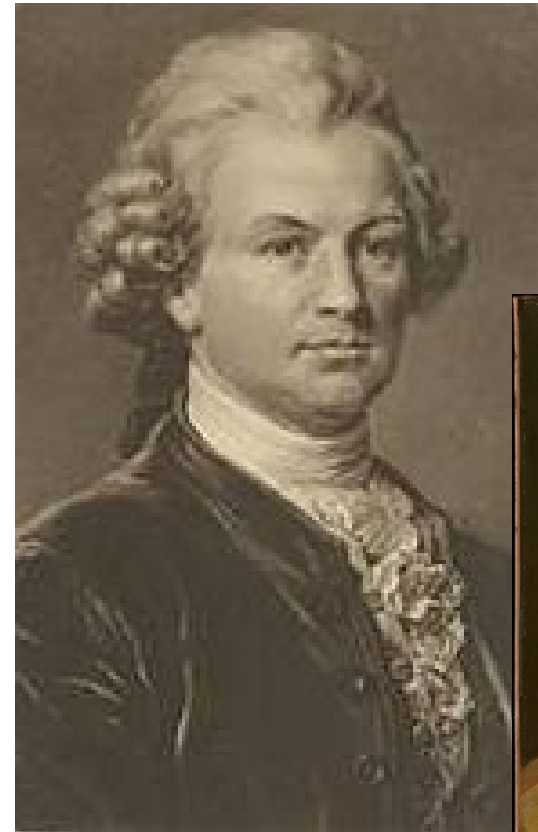

Sociální a esencialistické pojetí dějin umění

Gotthold Ephraim Lessing (1729–1781)

Anton Raphael Mengs (1728-1779)

Johann Joachim Winckelmann
(Raphael Mengs, po 1755)

Osvícenský dějepis umění: Modernita – sekularizace – pokrok

Znalecké a kritické texty s novým důrazem:

- Systematičnost poznatků v rámci pohledu na celou lidskou civilizaci
- Analytický pohled na umělecká díla a jejich klasifikace a katalogizace
- Historická metoda (kritika pramenů) – kontext historismu (minulost – dějiny civilizace a pokroku – hledání smyslu a poučení)
- Vědecký a teoretický koncept dějin umění – interpretace je základní osnovou psaní o umění

- Nové publikum: nejen umělci, ale i sběratelé a poučené publikum

Louka u Znojma, F. A. Maulbertsch, 1778 (idea, Řehoř Norbert Korber, O.Praem)

Strahov, 1793: Triumf Boží mudrosti

